

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta  
Katedra sociální patologie a prevence

# **Rozpad rodiny jako náročná životní situace**

Bakalářská práce

Autor: Anna Habrová  
Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice  
Studijní obor: Sociální patologie a prevence  
Vedoucí práce: PhDr. Stanislav Pelcák, Ph.D.  
Oponent práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.



## Zadání bakalářské práce

<b>Autor:</b>	<b>Anna Habrová</b>
Studium:	P15P0166
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
<b>Název bakalářské práce:</b>	<b>Rozpad rodiny jako náročná životní situace</b>
Název bakalářské práce AJ:	Family breakdown as a stressful situation

### **Cíl, metody, literatura, předpoklady:**

Bakalářská práce se zabývá rozpadem rodiny a jeho důsledky. Teoretická část práce charakterizuje rodinný systém, jeho fungování a strukturu. Bližší pozornost je věnována příčinám rozpadu rodiny, jeho rizikům, dopadům a metodě práce s rodinou v rozpadu ve formě rodinné mediace. Empirická část práce mapuje služby realizované rodinným mediátorem v oblasti práce s rodinou v rozpadu. Výzkumná metoda kvalitativního šetření: polostrukturovaný rozhovor.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.  
LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.  
SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.  
PAVEL ŘÍČAN .. A KOLEKTIV. Dětská klinická psychologie. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 978802471049  
MINUCHIN, Salvador. Rodina a rodinná terapie. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0371-1.  
MAREŠ, Jiří. Posttraumatický rozvoj člověka. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3007-3.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Stanislav Pelcák, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	5.1.2016

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a řádně uvedla veškerou použitou literaturu a jiné zdroje.

V Hradci Králové dne 23. 4. 2019

.....

Anna Habrová

## **Poděkování**

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Stanislavu Pelcákovi, Ph.D. za cenné rady, které mi při konzultacích poskytl. Mé poděkování patří též Asociaci mediátorů České republiky a samotným informantkám, které se na výzkumu ochotně podílely.

## **Anotace**

HABROVÁ, Anna. *Rozpad rodiny jako náročná životní situace*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Hradec Králové, 2019. 61 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na rozpad rodiny skrze rozvod nebo rozchod rodičů. Mapuje rodinný systém, společně s funkcemi rodiny a rodinnou typologií. Cílem práce je zpřesnit příčiny a důsledky rozpadu rodiny. Práce se blíže zaměřuje na reakce dítěte na rozpad rodiny, rodičovství po rozpadu a na porozvodovou péči. Dále definuje vcelku nově využívanou metodu v oblasti rodinných konfliktů mediací. Bakalářská práce seznamuje s mediací v praxi, přičemž se blíže orientuje na mediační proces jakožto proces změny, specifikace mediace v oblasti rodinných vztahů a na zpřesnění role mediátora, společně s možnostmi interdisciplinární spolupráce. Bakalářská práce mapuje možnosti mediace v práci s rodinným systémem. Výzkumnou metodou kvalitativního šetření jsou polostrukturované rozhovory s kvalifikovanými mediátory.

**Klíčová slova:** rodina, rozpad rodiny, mediace, členové rodiny

## **Annotation**

HABROVÁ, Anna. *Family breakdown as a stressful situation*. Hradec Králové: Faculty of education, University of Hradec Králové, 2019. 61 pp. Bachelor degree thesis.

Bachelor degree thesis is focused on family breakdown through divorce or break up of parents. It is mapping a family system together with its functions and typology. Aim of the thesis is clarification of causes and consequences of family breakdown. The thesis has closer focus on reaction of child on family breakdown, parenting after breakdown and after-divorce care. It also defines mediation, which is relatively new method used in area of family conflicts. The thesis acquaints with mediation in practice with closer orientation on mediation process as process of change, specification of mediation in area of family relationships and clarification of role of mediator, together with possibilities of interdisciplinary cooperation. The thesis is mapping possibilities of mediation in involvement with family system. Research method of qualitative investigation are semi structured interviews with qualified mediators.

**Keywords:** family, family brakedown, mediation, family mambers

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 23. 4. 2019

Podpis studenta: .....

# Obsah

<b>Úvod .....</b>	<b>9</b>
<b>1. Rodinný systém .....</b>	<b>11</b>
1.1 Funkce rodiny.....	12
1.2 Typologie rodin .....	13
1.3 Formy partnerského soužití.....	14
1.4 Dysfunkční rodina .....	15
1.5 Rodinná resilience .....	16
<b>2. Rozpad rodiny .....</b>	<b>18</b>
2.1 Příčiny rozpadu rodiny .....	20
2.2 Fáze rozpadu partnerského soužití .....	21
2.3 Důsledky rozpadu rodiny .....	22
2.3.1 Reakce dítěte na rozpad rodiny.....	23
2.3.2 Rodičovství po rozpadu rodiny.....	27
2.3.3 Porozvodová péče o dítě .....	29
<b>3. Mediace .....</b>	<b>31</b>
3.1 Fáze mediačního procesu .....	32
3.2 Základní principy mediace .....	36
3.3 Rodinná mediace .....	37
<b>4. Možnosti mediace v práci s rodinným systémem.....</b>	<b>39</b>
4.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka .....	39
4.2 Výzkumný soubor a procedura .....	39
4.3 Výzkumná metoda .....	41
4.4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace .....	43
4.4.1 Jaké faktory podporují u klientů rodinné mediace proces změny?.....	43
4.4.2 Jaká jsou specifika mediace v práci s rodinným systémem? .....	46
4.4.3 Jak mediátoři vnímají svou roli v rámci mediačního procesu? .....	50
4.4.4 Jaké má mediace možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty? .....	52
4.5 Shrnutí.....	53
<b>Závěr .....</b>	<b>56</b>
<b>Seznam použité literatury a jiné zdroje .....</b>	<b>58</b>
<b>Seznam příloh.....</b>	<b>61</b>



## Úvod

Rozpad rodiny je obecně definován jako ukončení partnerského či manželského soužití, které výrazně naruší rodinnou stabilitu. Za rozpadem rodiny stojí rozchod partnerství, rozvod manželství anebo úmrtí jednoho z rodičů. Práce se konkrétně zaměřuje na rozpad rodiny skrze rozchod či rozvod rodičů. Se stále narůstajícím počtem rodičů vychovávajícím děti v nesezdaném soužití je třeba věnovat zvýšenou pozornost nejen rozvodům, ale také rozchodům rodičů. Rozpad rodiny skrze rozchod partnerství přináší stejná rizika jako rozpad rodiny skrze rozvod manželství. Členové nesezdané rodiny se navíc po rozpadu rodiny mohou vyskytnout v situaci, kdy nejsou chráněni zákonem a vychovávající rodič tudíž nemusí mít možnost nárokovat si výživné. I přes nelegitimitu nesezdaného soužití je tedy rozchod stejně náročnou situací jako rozvod.

Z důvodu oslabení nastavených vzorců chování základních členů rodiny a narušením vzájemných vazeb je rozpad rodiny velmi stresující. Rodinný rozpad se pojí s mnohými rizikovými faktory a důsledky. Téma rozpad rodiny jsem si vybrala především z toho důvodu, že sama z rozvedené rodiny pocházím a jsem si plně vědoma následků, které rozpad rodiny přináší. Rodina je primárním socializačním činitelem, místem, které členům poskytuje oporu, bezpečí a uspokojení. V případě rozvodu či rozchodu dochází k narušení dosavadních zvyklostí a komplexní struktura rodiny a vzájemných vztahů prochází výraznou změnou.

Schopnost zvládnutí a uchopení sporu je velmi zásadní pro další vývoj krizového situace. Rozhodujícími faktory jsou vyspělost rodičů, míra vzájemné komunikace, schopnost dohodnout se a především ochota obou rodičů informovat o rozpadu dětí společně a s úctou. Mimo nukleární rodinu je v rámci rozpadu emočně zasažena i rodina širší a blízké okolí. Negativní důsledky rozpadu rodiny nelze zcela eliminovat, ale je možné snížit rizika, která v případě náročného průběhu hrozí.

Příčiny rozpadu rodiny jsou různé, ale důsledky jsou v základu stejné. Struktura rodinného systému, dosavadní role a vztahy mezi členy probíhají viditelnou změnou. Rodiče se mimo smutek a stres ze ztráty dlouhodobého partnera a stabilního zázemí, musí vypořádat s řešením otázek kolem dítěte. Pro rodiče je v mnoha případech komplikované spolu po ukončení vztahu komunikovat a vlastní

agresi směřující proti partnerovi mohou vnučovat dítěti a blízkému okolí. Běžnými negativními jevy narušujícími porozpadové vztahy v rodině je manipulace, obviňování, cílená agrese a pomlouvání.

Teoretická část práce se zabývá rodinným systémem, rozpadem rodiny skrze rozchod či rozvod rodičů a jeho příčinami a důsledky. Mapuje reakce dítěte na rozpad rodiny, důležité aspekty rodičovství po rozpadu a porozvodovou péči. Bližší pozornost je věnována pojmu rodinné resilience z důvodu specifitějšího uchopení rozdílů mezi funkční a dysfunkční rodinou. Samostatná kapitola je věnována mediaci, jejím fázím, zásadám a specifikaci oblasti rodinné mediace.

Cílem empirické části práce je zmapování specifik mediace v práci s rodinným systémem, která v klientech podporují proces změny. Empirická část klade důraz na zmapování struktury mediačního procesu jakožto procesu změny, specifikací mediace v práci s rodinným systémem, role mediátora v procesu a možností, které mediace má v rámci interdisciplinární spolupráce.

## 1. Rodinný systém

Hned na úvod je třeba poznamenat, že rodina je velmi komplexním a proměnlivým systémem. Obecné pojetí definuje rodinu jako primární sociální skupinu tvořící pojítka mezi jednotlivcem a společností. Základní model současné rodiny je tvořen dvojicí partnerů stejného nebo odlišného pohlaví a dětmi. Vazby rodičů s dětmi jsou pokrevní, tedy genetické, nebo vzniklé adoptí či náhradním mateřstvím. Charakteristickým rysem dnešní společnosti je růst počtu partnerských dvojic, které vychovávají děti mimo legislativou uznaný manželský svazek. Manželství tedy již není nutným předpokladem pro založení rodiny a vztahy partnerů jsou postaveny na základě romantických idejí a vzájemné náklonnosti.

Rodina je nejstarším sociálním systémem, vznikajícím primárně na základě biologického významu, jakožto udržitel lidského druhu. Koncept rodiny byl zaveden za účelem poskytovat partnerům možnost náležitě vychovávat své potomstvo v rámci stabilního a bezpečného zázemí. Rodina je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě v životě setkává, proto je určující v procesu socializace. Rodiče orientují své potomstvo na konkrétní hodnoty a mírou vzájemné interakce předurčují schopnost dítěte navazovat sociální vztahy. Rodina je v životě jedince nepostradatelnou institucí, avšak i přesto je v častých případech pro jednotlivé členy zdrojem stresu (Matoušek, 1997, str. 8–9).

Instituce rodiny, ve smyslu základní jednotky společnosti, se vyskytuje v určité formě ve všech civilizacích. Význam rodiny však není ve všech společenstvích stejný, je formován kulturou a společností. Společným znakem rodinného prostředí mnohých civilizací je významné postavení členů rodiny v procesu socializace potomků. Odlišnosti poté shledáváme v přístupech, které rodiny všech možných kultur využívají při výchově dětí (Matoušek, Pazlarová, 2014, str. 11–12).

Každý rodinný systém je tvořen několika subsystemy. Primárně nejvýznamnějším je subsystem partnerský, který zastává ústřední roli ve všech vývojových fázích rodinného cyklu. O rozšíření hranic partnerského subsystemu hovoříme ve chvíli, kdy žena otěhotní a vzniká subsystem rodič–dítě. Subsystem rodič–dítě je velmi křehký a jakýkoli větší konflikt značí jistou nestabilitu rodiny. Třetím významným subsystemem je subsystem sourozenecký, na jehož základě se děti učí spolupráce, soutěžení a kompromisu. Dovednosti a zkušenosti nabitě v rámci sourozeneckého subsystemu využívá dítě při interakci s vrstevníky. Mimo

ustálené rodinné subsystemy hovoříme o subsystemech přechodných, jako je např. koalice matka a mladší sourozenec. Pokud přechodné subsystemy mají dlouhodobější charakter, obvykle signalizují rodinnou dysfunkci. Každý člověk je během života členem různých subsystemů a zastává přiřazené role na základě svého postavení v daném subsystemu (Sobotková, 2007, str. 27–28). „*Rodina si vytváří jisté konfigurace spojenectví (podsystemy) pro jisté účely. Jednotlivci se spojují pro to, aby dělali závažná rozhodnutí (např. rodiče), aby sdíleli sex (manželé), aby pěstovali společný zájem (např. otec a děti), aby se posilovali ve své sexuální roli (např. matka a dcera), aby se definovali jako jedna generace vůči jiné generaci*“ (Matoušek, 1997, str. 72–73).

Rodina je proměnlivým konceptem a v rámci současné společnosti ji lze charakterizovat slovem nestabilní. Život v rodině je povětšinou stále považován za ideální model soužití, vysoké procento manželství však i přesto končí rozvodem. Důvodem vysoké rozvodovosti je křehkost současného manželství, jež je primárně dána všeprostupující ideologií lásky, která se stala podmínkou setrvání ve vztahu. V případě, kdy láska vymizí je partnerské soužití ohroženo a v mnohých případech končí rozvodem či rozchodem. Rodinu lze definovat jako nestabilní i z hlediska nespravedlivých poměrů činností, jež partneři vykonávají. Od žen se očekává mnohem větší emocionální a časová investice do rodiny a domácnosti. V případě narození potomka, kdy se žena stává závislá na finančním zabezpečení ze strany partnera, můžeme v některých partnerských vztazích vysledovat mocenskou nerovnováhu. Postupující individualizace tedy vytváří z pohledu rodiny mnoho rizik, jež činí instituci současné nukleární rodiny vcelku nestabilním konceptem (Dudová, 2007, str. 15).

## **1.1 Funkce rodiny**

Rodina, stejně jako jiné společenské systémy plní důležité funkce. Plnění rodinných funkcí je významné jak směrem ke členům rodiny, tak i k celé společnosti. Funkce rodiny se v průběhu věků měnila. Některé postupně převzala stát, jiné ztratily svůj význam. I přes to, můžeme v některých funkčních rodinách zaznamenat plnění všech následující funkcí:

- Biologicko-reprodukční funkce – v základu vymezuje schopnost jedince uspokojit základní, sexuální potřeby partnera. Rodina vzhledem ke státu tvoří stabilní reprodukční základnu.
- Sociálně-ekonomická funkce – označuje funkci, kterou členové rodiny zastupují v rámci trhu práce. Každý člen rodiny je důležitou ekonomickou jednotkou, která vstupuje do výrobního procesu. Rodina je i významným spotřebitelem, především díky mezigeneračním rozdílům.
- Ochranná funkce – definuje starost a péči, kterou rodiče poskytují svým dětem. Starost o rodiče v důchodovém věku v současné společnosti v četných případech přebíral stát.
- Socializačně-výchovná funkce – je v životě dítěte rozhodující, především s ohledem na jeho budoucí vývoj. Způsob rodinného působení na dítě má určující význam v socializačním procesu. Pro dítě jsou rodiče vzorem, napodobuje je a přebírá od nich životní hodnoty a postoje. Selhání ve výchově dítěte může v pozdější době vést k projevům deviantního jednání.
- Emocionální funkce – má v životě člověka zcela nezastupitelnou roli. Rodina poskytuje členům pocit lásky, jistoty a bezpečí. Členové rodiny jsou mezi sebou vázáni úzkými intimními vazbami. Neplnění této rodinné úlohy může vést u dítěte i k psychickým poruchám z důvodu citové deprivace a pocitu izolovanosti (Kraus, 2014, str. 133–137).

## 1.2 Typologie rodin

Rodinu lze kategorizovat na základě mnohých kritérií. Obecně rodinu rozlišujeme na rodinu nukleární a širší. Termín nukleární rodina zavedl T. Parsons jako reakci na rozpad tradičních, vícegeneračních rodinných soužití. Nukleární neboli základní rodinu tvoří dvougenerační jádro – rodiče a děti. Pojem rodiny širší nebo rozšířené potom zahrnuje prarodiče a další příbuzné.

Rodinu rozlišujeme také na základě postavení, které v ní jedinec zaujímá, na rodinu prokreační a reprodukční. Rodina prokreační je označení rodiny, do které jsme se narodili, a probíhal v ní primární proces socializace. Reprodukční rodinu si jedinec zakládá spolu se svým partnerem a dětmi (Havlík, Kořa, 2002, str. 67).

Vzhledem k radikálním změnám, kterými si rodina prošla od tradičního pojetí, lze vymezit základní faktory, které mapují rozdílnost současné rodiny oproti rodině tradiční. Primární charakteristikou současné rodiny je růst zaměstnanosti obou partnerů a s tím spojené omezené množství času tráveného společně. Rozdílem rodiny současné oproti rodině tradiční je omezení vícegeneračních vztahů. Dnešní rodina je oproti tradiční rodině početně menší a v pouze v omezených případech žijí rodiče s prarodiči v jednom domě. Nakonec hovoříme o změnách zapříčiňujících zánik vlivu náboženství spojeného s úpadem morálky, jež přinesl viditelné změny ve stylu výchovy a ve vztazích v rodině (Špaňhelová, 2010, str. 11-12).

Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, rodina plní důležité funkce. V současné době se vyskytuje velké množství rodin, které nejsou schopné nebo ochotné přidružené funkce plnit. V rámci dané problematiky můžeme rodinu kategorizovat z pohledu funkčnosti. Dunovský k potřebám měření vytvořil dotazník funkčnosti rodiny a dle výsledků rodiny rozdělil následovně:

- Funkční rodina – plní všechny své funkce jak s ohledem na společnost, tak směrem ke svým členům. Systém rodiny je plně stabilní, struktura vztahů je pozitivní a zázemí splňuje zásady zdravého prostředí. Sociálně ekonomické postavení rodiny funkční je v normě.<sup>1</sup>
- Problémová rodina – neplní jednu či více funkcí, ale členové jsou do budoucna schopni vyřešit si konflikt sami, bez profesionální pomoci. O problémové rodině mluvíme např. v případě rodiny, která se nachází v procesu komplikovaného rozvodového řízení.
- Dysfunkční rodina – na rozdíl od problémové již vyžaduje odbornou pomoc.
- Afunkční rodina – z důvodu hlubokého a dlouhodobého narušení struktury neplní téměř žádné funkce. V mnoha případech jsou děti z takto narušených rodin odebrány (Dunovský, 1986, str. 28).

### **1.3 Formy partnerského soužití**

Koncept partnerského soužití je stejně proměnlivý jako instituce rodiny. V tradiční společnosti bylo manželství základní formou rodinného soužití a jeho uzavření bylo zcela nepostradatelným úkonem při cestě za založením rodiny. Na svobodné bylo v mnoha ohledech nahlíženo patologicky a vychovávat děti mimo

---

<sup>1</sup> Nověji se užívá pojem zdravé rodinné fungování, blíže jej rozebereme v podkapitole 1.5.

manželský svazek bylo zcela nemožné. V dnešní společnosti však vlivem neustálých změn, které přinesly rovnoprávnost v postavení obou pohlaví, význam manželství pomalu ztrácí svůj smysl. V běžně se vyskytujících případech spolu partneři žijí a vychovávají potomky v nesezdaném soužití. „Do jisté míry charakterizuje partnery snad jen fakt společného trávení nějakého času a to, že se sami jako partneři cítí a označují. Subjektivní, „psychologická“ stránka partnerství nyní v naší civilizaci převažuje nad všemi jinými“ (Matoušek, Pazlarová, 2014, str. 66).

Manželství je definováno jako trvalé společenství muže a ženy, založené způsobem stanoveným zákonem. Pojem trvalost je však v současné době z důvodu stále se zvyšující rozvodovosti pojímán jako určitá dlouhodobost. Typické manželství dnešní společnosti se zakládá na rozhodnutí obou partnerů sdílet spolu svůj život po delší časový úsek. V základě manželství stojí na třech pilířích – sexuálním uspokojení, výchově potomků a vzájemné pomoci. Manželství je v současné společnosti uzavíráno na základě svobodného souhlasného prohlášení muže a ženy o tom, že vstupují do legislativou uznaného sňatku. Souhlasné prohlášení musí být učiněno veřejně a z toho důvodu je zákonem stanovena nutná účast svědků (Choděra, 2002, str. 10–15).

Mimo partnery vychovávající potomky mimo legislativou uznaný svazek lze v současné společnosti sledovat stále se zvyšující počet alternativních forem modelů partnerského soužití. V současné společnosti se často setkáváme s jedinci, kteří žijí sami a nechtějí vztah, s osamělými rodiči, s neúplnými rodinami, ale také s případy polygamního soužití. V posledních letech se projevil významný pokrok v oblasti homosexuálních rodinných soužití, která mají možnost uzavřít registrované partnerství, popř. adoptovat a vychovávat potomky.

## **1.4 Dysfunkční rodina**

Nejdůležitějším činitelem v oblasti socializace jedince je rodinné prostředí. Patologické rodinné prostředí představuje riziko pro rozvoj sociálních deviací. V případě, kdy rodina neuspokojuje základní potřeby jedince, vzniká konflikt. Jedinec se snaží uspokojovat své potřeby jinde, např. v rámci vrstevnické skupiny, se kterou se může podílet na delikventním jednání. V rámci rodinného prostředí hodnotíme celkovou strukturu rodiny, její stabilitu a sociálně–ekonomické postavení ve společnosti. Mimo to sledujeme také kulturně–výchovnou stránku

rodinného prostředí, pod kterou patří vzdělání rodičů, využití volného času a celková míra pedagogizace (Kraus, 2014, str. 139–140).

O poruchách rodiny hovoříme v případě, kdy rodina neplní jednu či více z přidělených funkcí a neuspokojuje tedy základní potřeby svých členů. Jako nejzávažnější potom shledáváme poruchy funkce socializačně-výchovné, primárně ovlivňující vývoj dítěte. Dunovský ve své knize klasifikuje pět typů dysfunkčních rodinných systémů, které se projevují patologicky v oblasti péče o potomky:

- Rodiče se z určitého důvodu o dítě starat nemohou. Příčinou můžou být nepříznivé podmínky pro život v podobě přírodní katastrofy nebo války, ale také nemoc či úmrtí jednoho z rodičů.
- Rodiče se o dítě postarat nedovedou nebo neumějí. Důvodem může být nezralost rodičů nebo neschopnost se vyrovnat se situací po narození potomka. Rodič není schopen vést dítě v souladu s normami dané společnosti.
- Rodiče se o dítě starat nechtějí, nemají o něj zájem. Rodiče v tomto případě neposkytují dítěti potřebnou péči, protože v životě dávají přednost jiným hodnotám než je jejich vlastní potomek.
- Rodiče dítě vědomě trýzní a zneužívají. Postoj rodičů vzhledem k dítěti je hostilní, převládá nesnášenlivost vyvolávající agresi a v nejzávažnějších případech může vést až ke smrti dítěte.
- Rodiče se o dítě starají nadměrně, což může vést k nepřipravenosti na budoucí život a nerespektování autorit (Dunovský, 1999, str. 103–105).

## 1.5 Rodinná resilience

Pojem rodinná resilience vystihuje zdravé rodinné fungování, které je charakteristické určitou odolností rodiny proti zátěži a schopností členů rodiny zvládat stresující situace společně. Sobotková definuje rodinný stres jako nespecifický požadavek na adaptační chování rodiny, jehož úroveň se odvíjí od závažnosti a intenzity stresoru, který v dané chvíli na členy působí. Reakce na stresor se odvíjí od psychického a fyzického stavu všech členů rodiny, od aktuálních vztahů a citové atmosféry, jež panuje v době náročné životní situace. V rámci rodinného fungování lze definovat také pojmy rodinný distres a eustres. Rodinný distres označuje negativní stav, kdy rodina pocítuje nerovnováhu



jako rizikovou, ohrožující situaci. Rodinný eustres je naopak pojem vyznačující pozitivní charakteristiku rodiny, kdy je akutní stav disharmonie přijímán členy jako výzva, jež je nutno přijmout a společně vyřešit (Sobotková, 2007, str. 77).

Rodinná resilience je znakem zdravého rodinného fungování, přičemž rodina plní všechny přidružené funkce. Dle mnohých autorů stojí zdravé rodinné fungování na soudržnosti, adaptabilitě a komunikaci. Soudržnost souvisí s rodinnou intimitou, pocitem sounáležitosti a vzájemnou náklonností. V rámci zdravé rodinné soudržnosti je kladen důraz také na přiměřenou samostatnost a nezávislost členů. Pojem adaptabilita je charakterizován jako schopnost rodiny se v případě nutnosti přizpůsobit novým podmínkám či požadavkům společnosti. Klíčovým faktorem při vytváření celkové rodinné atmosféry je vzájemná komunikace. V rámci zdravého rodinného fungování je komunikace přímá a otevřená a působí jako ochranný faktor rodinného soužití (Sobotková, 2007, str. 71–84).

Rodinou resilienci lze charakterizovat jako regenerativní sílu a odolnost rodiny před zátěží. V modelu rodinné resilience jsou zakotveny dvě fáze – adjustace a adaptace rodiny. V rámci první fáze musí rodina dosáhnout rovnováhy mezi působícími nároky okolního prostředí a možnostmi, kterými disponuje. Mezi požadavky na rodinu řadíme rizikové faktory ohrožující zdravé rodinné fungování, které jsou ovlivněny závažností působícího faktoru a aktuální vulnerabilitou rodiny. Možnosti rodiny představují ochranné faktory, ve formě strategií uplatňujících se při zvládnání náročných situací a zdrojů odolnosti rodiny. Rozhodující pozici v rámci udržení či obnovení rodinné harmonie zaujímá typ rodinného fungování a způsob, jak rodina hodnotí a interpretuje aktuální situaci (Sobotková, 2003, str. 16–17).

## 2. Rozpad rodiny

Rozpad rodiny je pro všechny dotčené náročnou životní situací, která je může poznamenat na celý život. Rozpad rodinného soužití je primárně zapříčiněn rozvodem manželství nebo rozchodem nesezdaného páru. Rozpad rodiny je charakterizován ztrátou stabilního prostředí a zaběhlých vzorců chování. Výrazná změna vnáší do rodinného systému značnou nestabilitu, která významně ovlivňuje vztahy v rodině. Nejvíce ohroženou skupinou se stávají nezletilé děti, jež jsou nedobrovolnými účastníky rozpadu bezpečného prostředí. V případě rozpadu rodiny skrze rozvod manželství je potomek určitým způsobem chráněn soudním procesem, který stanovuje porozvodové svěření dítěte do péče a výši výživného. V situaci, kdy dojde k rozpadu rodiny u dvojic, které vychovávají potomky mimo legislativou uznaný svazek, dítě se spolu s pečujícím rodičem dostává do složité situace, která probíhá zcela mimosoudně a v mnoha případech přináší různé komplikace.

V odborné literatuře se častěji setkáváme s vymezením pojmu rozvod. Je však nutné si uvědomit, že rozchod je pro členy rodiny stresující a náročnou životní událostí, který má sice odlišný průběh než rozvod, ale přináší členům stejná rizika. *„Stále více lidí žije v ČR s partnerem v tzv. nesezdaném soužití. Čím dál více dětí se v ČR rodí neprovdaným matkám. Nesezdaná soužití mají mnoho charakteristik shodných s manželstvím, která byla formálně stvrzena příslušným úřadem. Pokud soužití dospělých končí, rozchody nesezdaných partnerů mají mnoho shodných charakteristik s rozvody lidí, kteří žili v manželství“* (Matoušek, 2015, str. 19)

Rozvod je formálně právním ukončením manželství a zároveň základním sankčním opatřením, primárně zamezujícím pokračování konfliktů mezi manželi (Matějček, Dytrych, 2002, str. 39). Dle Poupětové lze na rozvod nahlížet ze dvou úhlů – z pohledu práva a z pohledu psychického smíření manželů. Právní rozvod je institut, jehož účelem je oddělení manželů, kteří spolu již nemohou nebo nechtějí žít. Právní rozvod slouží k vnějšímu řešení situace, v podobě odděleného bydlení, přerozdělení majetku a výchovy nezletilých dětí. Rozvod z pohledu práva lze definovat jako informaci pro okolní svět, že nastala změna v rodinném stavu manželů a partneři již nepatří k sobě. Právní rozvod je primárním a rozhodujícím krokem pro vnitřní proces psychorozvodu. K psychorozvodu nelze dospět, pokud si

manželé neprojdou rozvodem právním a to ani v případě, kdy již nějakou dobu žijí odděleně a jejich společný kontakt je minimální. Psychorozvod lze definovat jako vnitřní psychický proces, při kterém se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi změnami spojenými se ztrátou stabilního prostředí a novým životním stylem (Poupětová, 2009, str. 15).

Obecně se setkáváme se dvěma typy rozvodu – nesporným a sporným. V případě nesporného rozvodu soud vychází z návrhu obou manželů se rozvést a dále nezjišťuje příčiny rozpadu manželství. Podmínkami pro smluvený rozvod jsou skutečnosti, že manželství trvalo minimálně jeden rok a manželé alespoň šest měsíců před podáním návrhu žijí odděleně. Rozvodové řízení je v rámci nesporného rozvodu zcela formální a soud pouze posuzuje, zdali jsou splněny všechny podmínky a poté manželství rozvede. V případě nesporného rozvodu s nezletilými dětmi jsou manželé povinni u soudu předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Manželé předkládají písemné smlouvy upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a popř. i vyživovací povinnosti. Poměry dětí jsou pečlivě zkoumány, a proto je dítě u soudu zastupováno opatrovníkem. Pověřený pracovník má za úkol zmapovat podmínky, ve kterých dítě žije, vztahy v rodině a chování dítěte a poté podat soudu zprávu o aktuální situaci rodiny (Choděra, 2002, str. 96–97).

Sporný rozvod je v mnoha ohledech náročnější a komplikovanější nežli rozvod nesporný. O sporném rozvodu hovoříme v případech, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí nebo v situacích, kdy oba souhlasí, ale nejsou schopni se dohodnout na porozvodové situaci. Soud v případě sporného rozvodu zjišťuje, zdali je manželství hluboce rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití. Dále však na rozdíl od průběhu nesporného rozvodu soud zkoumá příčiny vedoucí manželskou dvojici k rozvodu. Zjišťování příčin je primární především z důvodu skutečnosti, že manželství nesmí být rozvedeno, pokud by byl rozvod v rozporu se zájmem dítěte. Soud rovněž nevyhoví žádosti o rozvod v případě, kdy manžel, který s rozvratem nesouhlasí, se převážně nepodílel na aktuální situaci v manželství a rozvod by mu mohl způsobit zvláště závažnou újmu, např. v případě dlouhodobé nemoci či invalidity. Výjimkou jsou manželé, kteří spolu nežijí déle než tři roky. V takovém případě soud manželství rozvede (Choděra, 2002, str. 97–98).

## 2.1 Příčiny rozpadu rodiny

Za rozpadem moderního partnerského soužití nejčastěji stojí vyprchání pocitu lásky, přičemž partneři již nefungují tak jak tomu bylo dříve. Partneři pociťují emoční odtažitost, netěší se, až se znovu uvidí, neumí se dohodnout na každodenních činnostech a projevují vzájemnou lhostejnost. Partneři se v přítomnosti druhého cítí nepříjemně, což v četných případech vyústí v hádky a vzájemnou nenávist (Špaňhelová, 2010, str. 29–30). V rámci vývoje západního typu společnosti lze sledovat stále se zvyšující procento rodinných soužití končících rozpadem. Obecné příčiny vedoucí ke stále narůstajícímu výskytu nestabilních partnerských soužití lze vymezit následovně:

- Kultura moderních společností je vystavěna na ideálech osobní seberealizace, úspěchu a individualismu. V rámci rodiny je jedinec tlačěn do omezení svých potřeb na úkor potřeb ostatních členů, což komplikuje vlastní seberealizaci.
- Společnost v rámci rodinného chování neuplatňuje, mimo případy extrémního ohrožení dětí, žádný model sociální kontroly. Rodinný systém je soukromou oblastí.
- Odchod ženy od partnera byl dříve, z ekonomického hlediska a postavení ve společnosti, v mnoha případech zcela nemožný. V současné společnosti je žena schopná žít bez podpory partnera nebo orientační rodiny.
- K udržení perspektivního partnerského vztahu je třeba souboru kompetencí. Lidé se na základě těchto kompetencí odlišují a jedinci s nízkou úrovní mohou mít problémy s udržením dlouhodobějších soužití.
- Rozvod již není sociálním stigmatem. Tolerance rozvodu jakožto řešení manželského nesouladu a nespokojenosti obou stran je ve společnosti vysoká.
- Elektronická interakce poskytuje jedincům možnost zkoumat alternativy k současnému partnerovi (Matoušek, 2015, str. 19–20).

Nesoulad v partnerství nebo manželství se projevuje různě. Případná nestabilita v partnerství může jedince přimět k nevěře, odchodu od partnera a v některých případech může být záminkou k domácímu násilí. S rozpadem rodiny se často pojí závislostní chování, jež se odráží v ekonomické stabilitě rodiny i v oblasti vzájemných vztahů.

V současné společnosti je nevěra běžným jevem, jež stojí za rozpadem mnohých partnerských soužití. Nevěru charakterizujeme jako nedostatečné přijetí normy věrnosti nebo jako projev sexuálního nesouladu mezi partnery. Dlouhodobý nesoulad vyvolává v jedinci tendenci nacházet si mimomanželské vztahy a své potřeby uspokojovat mimo prostředí domova. Odhalení nevěry zapříčiní ztrátu důvěry partnera, která může vyvrcholit až v ukončení vztahu a rozpadu rodiny (Matějková, 2009, str. 12–15).

Dalším, stále se zvyšujícím jevem současné společnosti vedoucím k rozpadu partnerství, je ohrožování bezpečného prostředí skrze domácí násilí. Pojem domácí násilí v rodině vystihuje postoj nadvlády jednoho člena rodiny nad ostatními s využitím manipulace, agrese a psychického nátlaku. Jedná se o opakované, dlouhodobé a eskalující násilí, odehrávající se v soukromí. Nejčastějšími oběťmi domácího násilí v rodině jsou ženy, manželky a děti (Ševčík, 2011, str. 21–25).

V neposlední řadě za přibývajících případy rozpadu rodiny stojí závislostní chování. V rodině, kde jeden z partnerů zaujímá pozici závislého, má jeho patologické chování negativní dopad i na ostatní členy rodiny. Závislostní jednání partnera přináší do celé rodiny psychickou, fyzickou i finanční zátěž. Závislý partner je emočně labilní, ztratil schopnost volného rozhodování, prokazuje lhostejnost ke svému okolí, popř. zaujímá agresivní postoj. Závislému se pod vlivem drog mění osobnost, stejně tak jako zdravotní stav (Matějková, 2009, str. 125–127).

## **2.2 Fáze rozpadu partnerského soužití**

Rozpad manželství nebo partnerství může být z důvodu silných emočních vazeb mezi stranami konfliktu dlouhodobým procesem. Čím delší proces rozpadu partnerského soužití je, tím víc rizik aktérům i dalším členům rodiny přináší. Dle Teybera můžeme rozlišovat tři stádia rozpadu manželství, která se však dají aplikovat i na rozpad rodiny skrze rozchod následovně:

- První stádium – je charakteristické intenzivními konflikty, napětím a projevy nespokojenosti, které vyvrcholí v žádosti jedné ze stran o ukončení vztahu. Období počátku rozpadu bývá chaotické a rodiče často jednají v afektu a svých činů později litují. Děti jsou v četných případech v rámci počáteční fáze vystavovány konfliktům mezi rodiči, proto pocítují strach, který může silně

ovlivnit postoj k jednomu nebo oběma rodičům. První stadium rozpadu partnerského soužití může trvat několik měsíců, ale i let.

- Druhé stádium – nastává po rozpadu partnerského soužití a celkovém uklidnění počátečních konfliktů. Rodiče se v rámci druhé fáze zaměřují na uspořádání nového života a prochází velkým množstvím změn. Často se projevují impulzivně a začnou např. znovu studovat nebo se s dětmi odstěhují za novou prací. Z pohledu dítěte bývá fáze obtížná z důvodu odloučení odchozího rodiče a vzniku dvou rodin.
- Třetí stádium – se vyznačuje obnovením pocitu stability a jistoty. Dochází ke stabilizaci vztahů rodičů s novými partnery a začíná fungovat pevný harmonogram návštěv a péče o dítě. Rodiče v této fázi často dochází k uvědomění, že proces rozpadu byl mnohem náročnější a přinesl víc změn, nežli očekávali. Proces vyrovnání se s rozpadem partnerského soužití trvá dva až tři roky (Teyber, 2007, str. 19–20).

### 2.3 Důsledky rozpadu rodiny

Rozpad rodiny je náročnou životní situací právě z důvodu důsledků, které přináší. V rámci důsledků rozpadu rodiny hovoříme o krátkodobých reakcích členů rodiny, společně s emocemi, které při konfrontaci s informací o rozpadu prožívají. Důsledky rozpadu rodiny však mají mnohem dlouhodobější charakter. Členové rodiny netrpí pouze samotným rozpadovým procesem, ale především situací po rozpadu. Nezletilé děti jsou vystaveny rizikům vycházejících ze struktury porozpadové péče. Partneři po odloučení prožívají silné emoční prožitky vycházející ze ztráty stabilního zázemí.

Rozvod je i přes viditelné negativní důsledky v postmoderní, demokratické společnosti jevem zcela běžným. Už po mnoha let stojí v centru zájmu mnoha odvětví, a to především z důvodu rizik, která členům rodiny přináší. „*Každý rozvod má stránku ekonomickou, právní a osobní. Rozvod představuje pro všechny zúčastněné zátěž na léta. Když se zkušené kliničtí pracovníci pokoušejí určit, za jak dlouho po rozvodu se z něj lidé vzpamatují, docházejí k odhadům, mezi dvěma až pěti lety. Podle šetření pracovníků bývalého Výzkumného ústavu psychiatrického z Prahy se ještě šest let po rozvodu třetina žen a pětina mužů s rozvodem psychicky nevyrovнала*“ (Matoušek, 1997, str. 117).

Optimálním prostředím pro výchovu a formování osobnosti dítěte je rodina. Již od prvních měsíců života potomek od rodičů přebírá sociální hodnoty, pravidla společnosti, způsoby komunikace a metody řešení konfliktů. Vztah k sobě samému si dítě vytváří na základě jeho vztahu s nejbližšími členy rodiny. Prostředí rodiny je významné především z důvodu nepřetržitého zájmu o potomka, který díky reakcím členů rodiny na různé situace přebírá jejich způsoby chování. Vliv napodobování rodičů a širší rodiny je v průběhu socializace jednoznačný. Rodiče poskytují potomkům vzory představující rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím. *„Pro dítě představuje jakýkoli typ konfliktu mezi rodiči hrozbu, bez ohledu na fakt, zda rodiče spolu žijí nebo se právě rozcházejí či se rozešli před nějakým časem. Jde totiž téměř vždy o konflikt dvou nejdůležitějších osob v životě dítěte“* (Matoušek, 2015, str. 25).

### **2.3.1 Reakce dítěte na rozpad rodiny**

Reakce dítěte na rozvod a celková adaptace potomka na nově vzniklou situaci v rodině je významně ovlivněna reakcemi rodičů na aktuální chování dítěte. Důležitými faktory, ovlivňujícími adaptaci dítěte na vzniklou skutečnost, jsou množství konfliktů mezi rodiči probíhající za přítomnosti dítěte a rodičovská zodpovědnost spolu s výchovnými kompetencemi. Pod faktory ovlivňující reakci dítěte na rozpad rodičovského soužití řadíme i sociální a ekonomické faktory a činitele prostředí (Teyber, 2007, str. 12).

Reakce dítěte na rozvod či rozchod rodičů je ovlivněna několika důležitými faktory. Primárně závisí na vyspělosti a zdravém úsudku rodičů, kteří nesou odpovědnost za informování potomka o aktuální situaci v rodině. Reakce potomka na rozpad rodiny se mimo jiné odvíjí od věku, pohlaví a vyspělosti dítěte. Reakce dítěte na rozpad rodiny můžeme kategorizovat na základě vývojových fází.

#### **Prenatální období**

Matka je první a nejdůležitější postavou v životě dítěte, jež významně ovlivňuje chování dítěte již od prenatálního období. Ve chvíli, kdy se dítěti začnou vyvíjet smyslové orgány, začne vnímat i ostatní členy rodiny a všechny jedince z matčina okolí. Prostřednictvím prenatální komunikace dítě získává již od počátku v rodině své vyhrazené místo. Vysoká míra komunikace rodičů s nenarozeným

dítětem je pozitivním faktorem, který napomáhá k vytvoření silných citových vazeb již v takto útlém věku (Teusen, 2015, str. 15).

Dítě po celé prenatální období přirozeně reaguje na komplexní stav matky. V situaci, kdy je matka v těhotenství vystavena stresu v podobě krize či náročné životní události, odráží se její stav na vývoji plodu. V rámci rizik, která rozpad rodiny nenarozenému dítěti přináší, jmenujeme předčasný a náročný porod, přičemž je dítě ohroženo nízkou poporodní hmotností (Novák, 2007, str. 53–54).

### **Novorozenec a kojeneček (do 1 roku)**

Děti do 1 roku věku nerozumí slovům, ale vnímají změny v chování a jednání pečujících osob. Reagují na změny v intonaci a výšce hlasu, vnímají výrazy pečujících osob a styl, který při komunikaci využívají. Novorozenci a kojenci nejčastěji projevují smutek zvýšenou plačtivostí, neklidným spánkem, celkovou nervozitou a větším přilnutím k prsu v průběhu kojení. V častých případech lze sledovat nepřiměřenou reakci matky na aktuální stav dítěte, která zvyšuje svou starostlivost a péči o dítě, což v otci může vyvolat negativní pocity. Otec se přestane vnímat jako důležitá část života dítěte. Rodiče by v takovém případě měli o dítě pečovat ve stejné míře a vyhnout se konfliktům zahrnujícím přítomnost dítěte. Hádky a křik vyvolávají v dítěti strach, který může zapříčinit vznik negativního postoje k jednomu z rodičů (Špaňhelová, 2010, str. 85–87).

Kojeneček rozpadu rodiny nerozumí, ale citlivě reaguje na veškeré emoční vyladění pečujících osob. Jakákoli změna v rodinném fungování je pro dítě raného věku rizikem vedoucím ke vzniku silných emočních projevů (Novák, 2007, str. 54). V ideálním případě by rodiče měli dítě držet mimo konflikty a v případě rozpadu rodiny se i nadále snažit podílet se na výchově a udržení kontaktu s potomkem.

### **Batole (1–3 roky)**

Batole již vnímá obsah slov a umí pochopit jednoduché zákonitosti rodinného fungování. Rodinu vnímá jako bezpečné prostředí, ve kterém je přijímáno takové, jaké je. V batolecím věku dítě začíná rozpoznávat členy širší rodiny a tvořit si k nim silné emocionální vazby. Pokud je dítě ve věku, kdy již začíná mluvit, umí vnímat obsah některých slov. V situaci, kdy je dítě přítomno u hádky, měli by rodiče volit správná slova. Charakteristickou činností období batolete je hra. Ve hře dítě odráží svoje pocity a prožitky. S dítětem je třeba o situaci v rodině mluvit a pomoci



jednoduchých souvětí mu celou situaci vysvětlit. V batolecím období lze v rámci reakce na krizi v rodině vyzorovat vzteklé projevy v chování, neklidný spánek a noční můry. Skrze patologické projevy v chování dítě manifestuje své aktuální citové rozpoložení (Špaňhelová, 2010, str. 87–88).

### **Předškolák (3–6 let)**

Charakteristickou reakcí dětí předškolního věku na krizi v rodině je regrese. Potomek vykazuje známky chování nižšího stupně vývoje, než kterého dítě dosáhlo. Dítě projevuje nespokojenost s aktuální situací v rodině strachem odloučit se od pečující osoby. V mnohých případech dítě vinnou rozpadu rodiny trpí neklidným spánkem, potížemi s usínáním a nočními děsy. Dítě sice stále nechápe důvody rozpadu rodiny, uvědomuje si však strach z opuštění rodiče. V situaci, kdy jeden z rodičů přerušil kontakt s dítětem, se mohou u dítěte vyskytnout pocity viny (Novák, 2007, str. 54).

Svět předškoláka je z velké části ovlivněn fantazií a představami, na základě kterých si vytváří úsudky a názory. Mimo to je dítě v tomto věku plně ovlivněno tím, co řekne či udělá pečující osoba či blízká osoba. Proto je třeba, aby rodiče dítě o aktuální situaci v rodině informovali dříve, nežli se o tom dozví někde jinde. Dítě v předškolním věku se často staví na stranu jednoho z rodičů, za účelem ho bránit, přičemž si vytváří negativní postoj k rodiči druhému (Špaňhelová, 2010, str. 89–90).

### **Mladší školní věk (do 11 let)**

Mladší školní věk je z pohledu vývoje primární fází. Dítě se začleňuje do skupiny vrstevníků, poznává nové struktury společnosti a definuje svou roli. Dítě mladšího školního věku se učí každodenním povinnostem v domácnosti i ve spojitosti se školou. V daném věku se u dítěte již projevuje vyšší rozumová zralost, přičemž potomek rozumí významu slov a důvodům, které vedou rodiče k rozvodu či rozchodu. Dítě tudíž chápe, proč k rozpadu rodiny došlo, a vytváří si na základě vlastních názorů subjektivní postoj k celé situaci. Rodiče by v ideálním případě měli být k dítěti otevření a o vzniklé situaci ho upřímně informovat. Vzhledem k tomu, že dítě mladšího školního věku má sklony k usuzování, je třeba, aby se rodiče navzájem podporovali v častém kontaktu s dítětem. Dítě daného věku má potřebu se na vzniklou situaci doptávat a konfrontovat zjištěné informace

od jednoho rodiče s informacemi zjištěnými od rodiče druhého (Špaňhelová, 2010, str. 92–93).

V případě rozpadu rodiny je u dětí mladšího školního věku výrazný pocit ztráty. Absence jedné z pečujících osob v dítěti vyvolává pocity smutku, který dítě projevuje agresí, odmítáním, zlobením a neposlušností. Dítě často testuje ostatní členy rodiny, přičemž se např. vyptává na to, zdali ho taky opustí. U dítěte mladšího školního věku se objevuje pestrá paleta psychosomatických příznaků vedoucí k mnohým rizikům vývoje (Novák, 2007, str. 54).

### **Období dospívání (11–18 let)**

Období puberty je pro děti i rodiče tou nejnáročnější fází. Dítě již vnímá vztah mezi rodiči a na rodinné fungování si vytváří vlastní názor. V některých případech dítě vnímá rozpad rodiny jako nutnost. Důvodem může být např. to, že vyzorovalo, že je jeden z rodičů nešťastný nebo již nechce být nadále vystavováno nekonečným hádkám. Dítě v období dospívání prožívá určitou nestálost názorů a nálad. Je tedy zcela běžné, že jednou stojí na straně matky, po druhé na straně otce. Dítě se často přiklání ke kritice rodičů, přičemž ani nemusí mít důvod. Dítě je v období rozpadu rodiny emočně rozkolísané a je potřeba, aby rodiče s potomkem o pocitech, které ho trápí, hovořili. Mimo rodiče hledá dítě uvolnění v rámci kamarádů, od kterých nečeká ani tak rady, jako spíše vyslechnutí a politování. V případě, kdy se dítě nemá komu svěřit se svými problémy, může docházet k patologickým projevům v chování, které si může dítě nést až do dospělosti (Špaňhelová, 2010, str. 94–95).

Dítě v období dospívání plně chápe svou roli a hodnotu, kterou nabývá v rámci rozvodové situace. Potomek může mít sklony k tomu rodiče vydírat prostřednictvím obviňováním z vlastních negativních pocitů. V četných případech dítě v období dospívání přebírá roli odchozího rodiče a přebírá tak jeho zodpovědnost za rodinné fungování. V takové situaci pro dítě přestává být rodič uznávanou autoritou a v dítěti již nevyvolává respekt. Rozpad rodiny v dítěti v období dospívání vyvolává pocity úzkosti, nejistoty, ztráty nebo deprese. Dítě má sklony uspokojovat své pocity mimo rodinu, přičemž se může uchýlit k delikventnímu či kriminálnímu jednání. U dospívajícího dítěte se vlivem rozpadu stabilního zázemí projevuje strach z budoucnosti. V nejzazších případech hrozí psychické problémy či útek z domova (Novák, 2007, str. 54–55).

### 2.3.2 Rodičovství po rozpadu rodiny

Jedním z faktorů, který ve velké míře ovlivňuje míru rizikovosti důsledků rozpadu rodiny, je postavení, které rodič zaujímá směrem k dítěti. Partneri by si po rozpadu vztahu měli být plně vědomi, že konec jejich vztahu neznamena upuštění od rodičovských povinností. Rodiče si prochází náročnou životní situací, avšak jejich primárním úkolem je ochránit dítě před negativními důsledky rozpadu. Role rodičů se mění, přičemž většinou jeden rodič zůstává pečujícím rodičem a druhý rodič od rodiny odchází. V současné společnosti se nejčastěji setkává s takovým modelem, že žena, matka, zůstává pečujícím rodičem a otec rodinu opouští.

Po rozpadu partnerství nejčastěji dochází k přechodu z modelu dvouprůměrné rodiny, na model rodiny s příjmem jedním. V takové rodině je jedna osoba, která žije celou rodinu a zároveň pečuje o děti i chod domácnosti. V případě, kdy se samoživitelem rodiny stává žena, která je v mnoha ohledech znevýhodněna na pracovním trhu, se rodina stává výrazně ohrožena nízkou životní úrovní. Primárním problémem, se kterým se žena po rozchodu setkává je sociální stigma neúplné rodiny. V souvislosti se vznikem neúplné rodiny se rozvedené matky vyrovnávají s novým sociálním statutem, na který nejsou v mnoha případech připraveny. V dnešní společnosti se osamělé matky řadí mezi jev zcela běžný, žena se však po rozpadu partnerství potýká s mnohými problémy a vnitřními konflikty. Způsoby vyrovnání se s rozpadem partnerství se odvíjí od postavení, které žena k rozchodu či rozvodu zaujímá. V situaci, kdy žena na rozpad nebyla připravena a neměla vytvořenou určitou podpůrnou síť, je pro ni rozchod velmi stresující situací. V některých případech je však vznik neúplné rodiny pro ženu pozitivním východiskem z neúnosné situace (Dudová, 2007, str. 41–43).

Nejrizikovějším důsledkem rozpadu rodiny je omezení kontaktu odloučeného rodiče, nejčastěji otce, a dítěte. Komunikace bývá v mnoha případech minimální a často probíhá za přítomnosti matky. V dnešní společnosti se však díky modelu střídavé péče otcům dostává nové role. V případě střídavé péče otec zůstává v životě dítěte a nadále se podílí na výchově. Péče otce o dítě po rozpadu partnerství se viditelně odvíjí od předchozích zkušeností s výchovou potomka, ale také od bytové situace otce. Dudová ve své studii vymezuje tři typy otců, kteří se po rozpadu partnerství podílejí na výchově potomka následovně:

- Pečující otcové – se k požadavku o podílení se na péči o dítě po rozpadu partnerství staví pozitivně. Pečující otec zpravidla aktivně vychovával potomka již před rozchodem a je plně přesvědčen, že řádně zvládá úkony spojené s každodenní péčí o dítě. V mnohých případech se jedná o otce, majícího zkušenosti s rolí primárního vychovatele dítěte, alespoň po dobu delšího časového úseku. Pečující otec velmi těžko přijímá fakt odloučení od potomka, protože jsou spojeni silnou citovou vazbou.
- Otcové, kteří pomáhají – přenechávají hlavní slovo ve výchově dítěte partnerce, ale na péči se pravidelně podílejí. Otcové této skupiny byli před rozchodem zvyklí pravidelně trávit s dětmi vyhraněný čas o samotě, bez přítomnosti matky. Otcové, kteří pomáhají, si vybírají určité činnosti, kterým jsou ochotni se ve vztahu k dítěti věnovat, jedná se o aktivity jako např. příprava do školy nebo do postele. Po rozpadu partnerství přijímají fakt, že dítě zůstává v péči manželky, protože je z pohledu genderových odlišností pro dítě významnější. Jsou však ve velké míře přesvědčení, že v případě potřeby by výchovu potomka zvládli sami. V případě střídavé péče se otec mnohdy spoléhá na matku potomka, popřípadě na svou vlastní matku nebo novou partnerku.
- Otcové, kteří nepečují – zastávají tradiční mužskou pozici a jsou přesvědčení, že fyzická péče o děti je výhradně úkolem ženy. Preferují tradiční dělbu práce v domácnosti a tradiční rozdělení rolí. Svou úlohu v rodině spatřují pouze v ekonomickém zajištění. Účast otců na výchově dítěte před rozpadem byla omezená a kontakt otce s potomkem se odehrával především za přítomnosti matky. Po rozpadu vztahu často zastávají názor, že péče o dítě je časově náročná a jejich nový životní styl výchovu potomků vylučuje. V případě nutnosti by však výchovu potomka zvládli s pomocí třetí osoby (Dudová, 2007, str. 28–33).

Důležitým úkolem partnerů je i po rozpadu manželství či partnerství dodržovat jednotný rodičovský postoj, který je základem zdravého rodičovství. V rámci rozvodové situace by rodiče měli souhlasit s názorem, že jedním z nejlepších způsobů, jak dítě ušetřit důsledkům náročné životní situace, je držet jej mimo konflikty, vyhnout se manipulaci a dítě plně informovat o nové struktuře rodiny. V situaci, kdy partneři po rozpadu nejsou schopni si udržet jednotný rodičovský postoj, vystavují dítě riziku. Potomek si k rodiči neplnícímu svou roli vytváří

negativní postoj. Nejběžnějším a zároveň velmi rizikovým jevem vyskytujícím se v rodině po rozpadu je manipulace dítěti proti druhému rodiči. Pokusy o zničení vztahu dítěte s rodičem lze považovat za formu emocionálního týrání. Někteří rodiče nejsou schopni rozlišovat mezi potřebami a touhami dítěte. V podstatě jsou přesvědčeni, že vše, co je špatné pro ně, je špatné i pro děti. Manipulace může být cílená přímo na druhého rodiče, ale také na širší rodinu partnera či jeho přátele (Warshak, 2003, str. 26–31).

### **2.3.3 Porozvodová péče o dítě**

Největší pozornost je obecně věnována rozvodu manželství, ve kterém figurují nezletilé děti. V takovém případě manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Úprava poměrů k nezletilému dítěti stanoví primárně svěření dítěte do péče jednoho z rodičů a výši výživného. V situaci, kdy soud rozhoduje o svěření do péče, sleduje především zájem dítěte. Výchovné prostředí, do kterého bude dítě svěřeno, musí být stabilní a zajišťující bezpečný vývoj v souladu s nadáním a schopnostmi potomka. Soud přihlíží k bytovým a hmotným podmínkám, zdravotnímu stavu dítěte i rodičů, ale také k citovým vztahům v rodině (Choděra, 2002, str. 98–99).

Z pohledu zmírnění důsledků rozpadu rodiny na život dítěte je primární druh porozvodové péče. Soud má pravomoc svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé či společné péče. V ideálním případě dítě po rozpadu udržuje vyhovující míru kontaktu s oběma rodiči, stejně tak i se širší rodinou obou stran. Druh porozvodové péče by měl být stanoven tak, aby se oba partneři i po rozpadu podíleli na výchově v přijatelné míře.

Rozhodování o svěření do péče se může v některých případech stát velmi složitým a zdlouhavým procesem. V případě, kdy rodiče nejsou schopni se na porozvodové péči o dítě shodnout, musí soud zhodnotit důležité faktory, které mu mají napomoci k určení nejvhodnějšího druhu porozvodové péče. Matoušek ve své knize shrnuje tři základní faktory, které jsou významné při rozhodování o svěření potomka do péče, následovně:

- Schopnost a ochota rodiče poskytnout dítěte adekvátní péči, přičemž soud přezkoumává psychický a zdravotní stav rodiče. Primárně soud zvažuje

případné překážky adekvátní péče, při kterých by rodič nebyl schopen zajistit základní materiální předpoklady pro výchovu potomka.

- Životní styl rodiče, kdy je žádoucí, aby měl rodič pozitivní vazby se širší rodinou a byl adekvátně sociálně a pracovní adaptovaný. Příznivou okolností se stává fakt, kdy dítě nebude muset změnit doposud navštěvovanou školu a tím pádem neztratí kontakt s vrstevníky, se kterými vyrůstal.
- Přání dítěte, přičemž se posuzuje věk potomka a jeho schopnost se správně rozhodnout. Soud musí přezkoumávat, zdali s přáním dítěte není manipulováno. K přání dítěte se soud primárně přiklání u starších dětí, které již mohou své rozhodnutí odůvodnit (Matoušek, 2015, str. 41–42).

Významným mezníkem v otázce porozvodové péče byl rok 1998, který přinesl fenomén střídavé péče. Spolu s praktikováním střídavé péče se začal klást důraz na dodržování průměrného rozsahu styku dítěte s odloučeným rodičem, který je významný s ohledem na udržení pozitivních vazeb. Pojem styk je v rámci dané oblasti chápán jako forma uplatnění práv, vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti za řádnou výchovu potomka. Při styku rodiče s dítětem je primární časový a prostorový rozsah, jež oběma zaručí důstojný a kvalitní kontakt. Kontakt má však smysl pouze tehdy, kdy se odehrává v psychologicky pozitivních podmínkách a rodič i dítě mají čas na adaptaci. Co se týká postavení dítěte v rozvodovém procesu, je na jeho názor brán mnohem větší zřetel, než tomu bývalo dříve (Novák, 2013, str. 15–19).

Oba rodiče jsou po ukončení vztahu na základě svých schopností, možností a majetkových poměrů povinni přispívat na výživu dítěte. Výše výživného závisí na rozhodnutí soudu, jehož úkolem je zhodnotit příjmy obou rodičů, porovnat je s příjmy osob podnikajících ve stejné oblasti a vyvodit závěry. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti přetrvává, dokud potomek není schopen se uživit sám. V častých případech je konec vyživovací povinnosti vázán na ukončení určitého stupně studia. V případě, kdy je potomek zaměstnán, rodič již není povinen plnit vyživovací povinnost (Choděra, 2002, str. 81–83).

### 3. Mediacce

Mediacce je strukturovaný proces, který je založen na myšlence řešení konfliktů a sporů mimosoudní cestou. Mediacce, stejně jako jiné procesy, má striktně stanovené zásady, principy, techniky a fáze. Mediátor je v procesu prostředníkem, který napomáhá a vede strany ke vzájemné domluvě. Mediacce je nenásilná metoda řešení konfliktů, ve které jsou všichni účastníci dobrovolně a mají právo proces kdykoli ukončit. V současné době je mediacce využívána ve všech oblastech společenského života, např. v oblasti rodinné, trestněprávní, interetnické, komunitní, zdravotnické a jiných.

Mediacce je poměrně mladou metodou, která se začala uplatňovat zhruba před 40 lety. Za kolébku mediacce je označováno USA a Kanada, kde se metoda mediacce užívá od první poloviny 20. století (Holá, 2011, str. 16–17). Alternativy k soudnímu vyjednávání se do České republiky z USA dostali na počátku devadesátých let 20. století. První nezisková organizace České centrum pro vyjednávání a řešení konfliktů byla založena v roce 1992. Organizace začala se vzděláváním zájemců, přizpůsobovala postupy podmínkám v České republice a připravovala materiály v českém jazyce. První konference o mediaci pod názvem Mediacce a její perspektivy v České republice se uskutečnila v roce 2000 na Slezské univerzitě v Opavě. Účastníci první české konference o mediaci se společně rozhodli založit asociaci, která by byla platformou pro profesionální mediátory. Na základě rozhodnutí byla v prosinci roku 2000 u ministerstva vnitra zaregistrována Asociace mediátorů České republiky (dále jen AMČR). Úkolem AMČR je zachovávat mediaci na profesionální úrovni, dodržovat standardy a etický kodex mediátorů (Šišková, 2012, str. 30–32).

Mediační proces vzniká příchodem mediátora do konfliktní situace. Mediátor přichází jako nový prvek systému, díky kterému je znovuobjevena naděje na nalezení konstruktivního řešení. Mediátor je kvalifikovaným a kompetentním pracovníkem. Má odborné znalosti z oblasti řešení problémů a konfliktů, práva, psychologie a dalších přídužených oborů. Mediátor musí mít psychosociální předpoklady pro výkon profese, komunikační schopnosti a dodržovat etický kodex (Holá, 2011, str. 211–220).

Mediátor v procesu zaujímá pozici průvodce. Je tedy žádoucí, aby měl kvalitní organizační a komunikační schopnosti. Primární úlohou mediátora v rámci procesu

je naslouchat, reflektovat a parafrázovat klientovo sdělení a pokládat objasňující otázky. Po dobu sezení mediátor získává informace potřebné k hledání a vyjasnění předmětů mediace. Po vyslechnutí účastníkům mediace poskytuje zpětnou vazbu, přičemž poukazuje na důležitost vzájemného naslouchání v komunikačním procesu. Mediátor v určité míře zastupuje roli učitele efektivní komunikace. Snaží se vytvořit bezpečné prostředí, musí umět pracovat s hlasem a emoční stránkou vlastní osobnosti. Mediátor reflektuje pohledy obou stran na aktuální situaci a nabízí klientům vidinu pozitivního ukončení krize. V neposlední řadě se mediátor musí vyznat v konfliktu, jeho zákonitostech a vývoji. K tomu mu slouží poznatky z oblasti psychologie, pedagogiky a práva. V průběhu sezení pracuje s různými pojmy a v rámci práce s rodiči se primárně věnuje rozdílům mezi termíny „role partnerů“ a „role rodičů“ (Šišková, 2016, str. 19–20).

Cílem služeb realizovaných mediátorem je umožnit stranám maximálně využít své dovednosti, schopnosti, zdroje a i chuť měnit současný nevyhovující stav. Mediátor v procesu podporuje strany v drobných změnách, týkajících se oblasti vzájemné interakce, i oblasti individuálního uvažování a porozumění. Úkolem mediátora je zvýraznit každou situaci, ve které mají strany příležitost udělat vlastní rozhodnutí. Tím podporuje schopnost klienta rozhodovat o svém životě. Mediátor by nikdy neměl rozhodovat namísto strany, stejně tak by klienta neměl do ničeho tlačit (Matoušek, 2015, str. 127).

### **3.1 Fáze mediačního procesu**

Mediace je strukturovaný proces, rozčleněný do několika fází. Odborná literatura se v četných případech shoduje na členění do šesti částí, přičemž samotnému začátku procesu předchází tzv. nultá fáze, tedy první telefonický nebo emailový kontakt s klientem. Práce s rodinnou je velmi specifickou oblastí, především z důvodu silných emočních, intimních vazeb mezi stranami. Z toho důvodu je třeba, aby mediátor pečlivě dodržoval stanovené fáze a každé jednotlivé etapě bylo vynaloženo potřebné úsilí.

#### **Zahájení mediace**

Na úvod prvního sezení se mediátor představí, objasní klientům zásady a principy mediačního procesu a vysvětlí jim roli mediátora. Ve chvíli, kdy jsou klienti s průběhem mediace obeznámeni a i nadále s procesem souhlasí, vytvoří



společně pravidla, která budou v průběhu sezení dodržovat. V rámci stanovených pravidel si určují např., jak se budou při sezení navzájem oslovovat, zdali si budou tykat či vykat, určí si maximální délku jednání, přestávky apod. Mediátor obeznámí klienty s tím, že vše, co bude při sezení řečeno je důvěrné a že je vázán mlčenlivostí. V případě dobrovolné mediace není třeba uzavírat smlouvu, jako u mediace doporučené či nařízené soudem (Šišková, 2016, str. 27–28).

Proces mediace, aby mohl řádně začít, musí splňovat dvě podmínky – dobrovolný souhlas obou stran s procesem a souhlas mediátora s mediací. Úkolem mediátora je v rámci zahájení procesu navodit atmosféru důvěry, ve které budou strany schopny dojít k uspokojivým řešením. Úvodní slovo by měl mediátor vést strukturovaně, aby nezapomněl na žádnou důležitou informaci týkající se procesu mediace či roli mediátora. Pozitivní atmosféra a dostatek podnětu v klientech vyvolává naději a povzbudí zaangażovanost pro další řešení sporu. V rámci zahájení mediace je mimo jiné řešena otázka odměny mediátorovi a způsob uhrazení odměny, který bude vyhovovat všem stranám (Holá, 2011, str. 120–121).

### **Mediátor naslouchá stranám**

Mediátor zahájí fázi tím, že oběma stranám poskytne tužku a papír, aby podpořil schopnost klientů naslouchat tomu druhému. Pokud má jedna ze stran připomínky, ve chvíli, kdy druhá strana hovoří, má možnost poznámku si napsat. V momentě, kdy mediátor shledá klienty připravené a obeznámené s technikou naslouchání, postupně je vyzve, aby popsali svůj pohled na situaci. Mediátor využívá techniku aktivního naslouchání a po vyslechnutí sdělení zopakuje, nikoli však formou stížnosti, ale formou vyzdvižení pozitivních situací. Mediátor si v rámci rekapitulace sdělení ověřuje, popř. doplňuje informace daného sdělení. V rámci této fáze je primárním úkolem mediátora přeformulovat stížnosti klientů na potřeby, ze kterých vycházejí. Na základě toho navrhne klientům předměty sezení, na které je třeba se v rámci mediačního procesu zaměřit. Po odsouhlasení a sepsání témat se mediátor pokouší zahájit třetí fázi (Šišková, 2016, str. 28–29).

Klienti jsou vedeni k tomu, aby sdělovali své pocity a komplexní vnímání aktuální situace směrem k mediátorovi. Základem pro smysluplnou a úspěšnou mediaci je získání dostatečného množství relevantních informací. *„Cílem není odhalit příčinu konfliktu a označit viníka. Mediace je neformální proces, proto sdělení klientů není nutno (ale je možno) podložit důkazy. Informace mohou*

*předkládat např. svědkové, klienti, právní zástupci. Cokoli považují účastníci konfliktu za důležité, je důležité. Protože mediace, stejně jako jiná komunikace, má obsahovou a vztahovou složku, jsou informace o lidech stejně důležité jako informace o věcné stránce konfliktu“ (Holá, 2011, str. 121).*

### **Strany naslouchají jedna druhé navzájem**

Mediátor vyzve oba účastníky sezení, aby postupně zopakovali, co nového se dozvěděli o potřebách toho druhého a povolí vzájemnou komunikaci. Klienti však smí mluvit pouze o pozitivních a nových informacích. V případě, kdy mediátor pracuje s rodiči, soustředí se na jejich role, schopnosti a možnosti v rámci rodičovské zodpovědnosti. V této fázi by mělo dojít k pochopení obou stran a celkovému zklidnění situace. V rámci práce s rodiči by mělo dojít k přesunu od pozice nešťastných partnerů k pozici starostlivých rodičů, které se o děti chtějí starat společně (Šišková, 2016, str. 31).

Cílem fáze je upustit od původních, soupeřivých vzorců chování a přejít k vzájemné komunikaci a porozumění. K porozumění dochází prostřednictvím vzájemného odhalení zájmů, hodnot, názorů a motivů obou stran. Účastníci sezení se v ideální situaci zbavují strachu a agrese a tím pádem uvolní prostor pro přijímání nových informací od protistrany. Mediátor se v procesu zaměřuje na hledání společných motivů, které jsou základem pro hledání alternativních řešení (Holá, 2011, str. 128).

### **Hledání návrhů řešení**

Ve fázi hledání návrhů na řešení se strany spolu s mediátorem podrobně věnují každému vymezenému předmětu. Mediátor využívá techniky brainstormingu, přičemž každý předmět sezení má svůj individuální prostor. Mediace se v dané fázi soustředí na hledání řešení, která budou vyhovovat oběma stranám. V druhé části čtvrté fáze může mediátor navrhnout společné vypracování tabulky činností a povinností obou stran. Hojně využívaná je technika práce s tabulkou v oblasti práce s rodinami v rozpadu. Mediátor společně s účastníky sezení zhotoví harmonogram péče o potomky, který definuje čas dětí s matkou a otcem, možnosti bydlení, přerozdělení financí a majetku, druh péče o děti, výživné apod. (Šišková, 2016, str. 32–35).

Primárním úkolem mediátora v rámci fáze hledání návrhů na řešení je podněcovat účastníky sezení ke kooperativnímu přístupu a zabránit zavádění rozhovoru do minulosti. Mediaci využívá technik tvůrčího myšlení, přičemž udržuje linii rozhovoru od řešení nejjednodušších věcí po ty složitější. Výsledná dohoda, i průběh vzájemné komunikace by měl v ideálním případě vést k uspokojení klientů a vzájemnému porozumění (Holá, 2011, str. 128).

### **Rozpracování vybraných řešení do konkrétních kroků**

K poslednímu sezení účastníci přicházejí s jasným řešením všech vymezených předmětů, přičemž jsou obě strany ochotné i schopné konkrétní rozhodnutí realizovat. V rámci definování konkrétních kroků jsou stanovené tzv. pojistky, tedy alternativní řešení konkrétního kroku pro případ, kdy jeden z rodičů nebude schopen postupovat v souladu s dohodou. V oblasti práce s rodiči v rozvodu je v dané fázi definován druh porozvodové péče o potomky, výše výživného, bydlení po rozvodu a rozdělení majetku (Šišková, 2016, str. 35–36).

### **Sepsání dohody**

Pokud účastníci dospějí do konečného bodu procesu, mají možnost společně s mediátorem sepsat mediační dohodu. Sepsání dohody probíhá takovou formou, že strany mediátorovi diktují jednotlivé kroky, na kterých se v procesu domluvili, a mediátor je všechny pečlivě zapisuje. Dohoda napomáhá k tomu, aby obě strany dodržovaly přesně určené kroky, které jim byly stanoveny na základě individuálních možností, schopností a potřeb. Mediační dohoda tedy obsahuje všechny konkrétní body, na kterých se rodiče v rámci sezení dohodli, a které v rámci zdravého porozvodového fungování rodiny hodlají dodržovat (Šišková, 2016, str. 36).

Mediační dohoda musí být vyvážená, realistická, konkrétní, dosažitelná, časově omezená a měřitelná. Mediátor ověřuje kvalitu dohody ověřujícími otázkami a na základě spokojenosti obou stran. Účastníky schválená a mediátorem ověřená dohoda je v konečné fázi podepsaná všemi účastníky mediačního sezení. Konečným výsledkem mediace nemusí být vždy souhlasná dohoda, uspokojující zájmy obou stran. Proces mediace může být ukončen také dohodou o odkladu nebo přerušeni mediace nebo dohody nemusí být vůbec dosaženo. Výsledkem mediace může být také tzv. dohoda o „nedohodě“, v takovém případě se obě strany shodují

v názoru, že nejsou schopni se domluvit. V závěrečné fázi, po sepsání mediační dohody, mediátor stručně shrne celý proces, zaměří se na pozitivní momenty a ocení oba účastníky za ochotu a odhodlání spolupracovat na řešení sporu. (Holá, 2011, str. 130).

V případě rozvodu manželství s nezletilými dětmi mediace směřuje k takové dohodě, která stanoví všechny jednotlivé body týkající se rozvodové a porozvodové situace. V takovém případě dohoda vždy obsahuje druh porozvodové péče, výši výživného, bydlení po odloučení a rozdělení majetku. „*Součástí mediace jsou témata, která rodiče potřebují společně prodiskutovat, aby po rozpadu rodiny bylo o děti co nejvhodnějším způsobem postaráno: domlouvají společné výchovné principy, jak budou děti finančně podporovat a další, pro jednotlivé rodičovské páry specifické konkrétní záležitosti, které jim pomohou v budoucnu společně sdílet rodičovství*“ (Šišková, 2012, str. 194).

### **3.2 Základní principy mediace**

Odborná literatura se shoduje, že mezi základní principy rodinné mediace řadíme princip dobrovolnosti, důvěry a důvěrnosti, nestrannosti, vyváženosti, neutrality, změnu soupeření na spolupráci, orientaci na budoucnost, vzájemné pochopení odlišností, svobodu rozhodování a převzetí zodpovědnosti.

Pokud se nejedná o mediaci nařízenou, je primárně procesem dobrovolným. Celý průběh procesu je závislý na vlastním rozhodnutí stran a potřebě klientů konflikt vyřešit. Mediace je procesem, proto je dobrovolnost pojímána komplexněji. Účastníci mají možnosti kdykoli a z jakéhokoli důvodu proces ukončit. Dobrovolnost se vztahuje také na oblast řešených témat. V souvislosti s principem sebeurčení by měly být podporovány všechna rozhodnutí a volby, které se obě strany rozhodnou uskutečnit. Vzhledem k intimnosti probíraných témat je mediace vždy důvěrná. V situaci, kdy účastník nesouhlasí s předáním podrobností o průběhu mediačních sezení, mediátor by je neměl předat dál. Údělem mediace je umožnit účastníkům, aby si ponechali maximální kontrolu nad svými rozhodnutími a nebyli tlačeni do volby stanovené autoritou (Matoušek, 2015, str. 123–124).

Charakteristickými principy procesu rodinné mediace je důvěra a důvěrnost. Stanovené zásady významně ovlivňují průběh rodinné mediace, protože viditelně usnadňují vzájemnou komunikaci. Princip důvěrnosti je charakteristikou

procesu, na který je v mediaci pohlíženo jako na významný motivační faktor, který pozitivně ovlivňuje zájem jedinců o rodinnou mediaci. Princip důvěry je charakteristikou vztahu. Důvěru lze rozlišovat na důvěru v mediátora a na důvěru mezi klienty navzájem. Vzájemná důvěra všech stran je jednou z hlavních předností mediace, která viditelně ovlivní účinnost, průběh i výsledek mediačního procesu (Holá, 2011, str. 53–54).

Nestrannost se projevuje v nezájatosti mediátora, proti jedné ze stran. Je založena na schopnosti profesionálního mediátora přistupovat k oběma stranám bez předsudků. Mediátor zaujímá v procesu neutrální postoj nehodnotícího prostředníka, který respektuje veškerá rozhodnutí účastníků sezení. Princip vyváženosti specifikuje, že strany se rovnoměrně podílejí na řešení sporu. Mediátor musí zajistit každé ze stran dostatečný prostor a čas na to se vyjádřit ke všem předmětům sezení (Šišková, 2012, str. 69).

### **3.3 Rodinná mediace**

Rodinná mediace se zaměřuje na širokou škálu problémů a konfliktů mezi členy nukleární i rozšířené rodiny. V nejčastějších případech za mediátorem přichází rodiče, manželé či partneři, kteří se rozhodli ukončit svůj vztah, ale nevědí jak situaci řešit. V takových případech se mediace primárně věnuje zastoupení zájmů dítěte, které se stalo nedobrovolným členem rozpadu rodiny.

Významným mezníkem v oblasti rodinné mediace byl rok 2012, který přinesl přijetí zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci. Zákon definuje rodinnou mediaci jako mediaci, která se orientuje na řešení sporů a konfliktů vycházejících z rodinných vztahů. Dle zákona o mediaci musí mediátor splňovat zákonné požadavky a je povinen složit zkoušku mediátora. V případě, kdy mediátor složí zkoušku, je zapsán na seznam, který je veden Ministerstvem spravedlnosti ČR. V seznamu je uvedeno, zdali je mediátor pouze obecným mediátorem nebo také rodinným mediátorem (Matoušek, 2015, str. 117). Člověk však nemusí být zapsán na seznamu Ministerstva spravedlnosti, aby mohl mediovat.

Primárním cílem rodinné mediace je stabilizace vztahů v narušené rodině. Rodinná mediace vychází z přesvědčení, že vysoké procento partnerů má i po rozchodu či rozvodu schopnost a vůli zůstat zodpovědnými rodiči. V rámci mediace je cílem oddělit partnerskou rovinu od roviny rodičovské. Mediace posléze působí

na rodičovskou zodpovědnost obou účastníků procesu, kteří si v ideálním případě plně uvědomí svou roli, kterou vůči dítěti zastávají. Mediace v práci s rodinou není limitována rozpadem, ale zaměřuje se na budoucnost a důsledky náročné situace (Holá, 2011, str. 193–94).

Matoušek hovoří o výstupech rodinné mediace, díky kterým lze hodnotit úspěšnost mediace. Výstupy a cíle mediace se však mění na základě typu řešeného konfliktu a osobnostních charakteristik účastníků sezení. Základní výstupy rodinné mediace lze vymezit následovně:

- Dohoda mezi rodiči.
- Větší orientace rodičů v podstatě jejich neshod, možnostech a rozhodnutích.
- Porozumění situaci a sezení druhé strany.
- Rozhodnutí, kterým si strany nebyly jisté, ale nyní vědí, proč ho chtějí vykonat (Matoušek, 2015, str. 125).

Jak již bylo řečeno, důležitou technikou, která se v rámci mediace s rodiči v rozvodu nebo rozchodu využívá je práce s tabulkou. Tabulka je harmonogramem péče o dítě po rozpadu rodiny, které se obvykle stanoví na dva týdny. Do tabulky je mediátorem společně se stranami postupně vypisován přesně stanovený harmonogram péče o dítě, který budou rodiče po rozpadu striktně dodržovat. V rámci práce s tabulkou si rodiče stanoví, co budou dělat v situacích, kdy nebudou moci smlouvenou činnost v harmonogramu vykonat. Další podstatnou technikou, kterou mediátor při práci s rodiči hojně využívá je přeformulování stížnosti na potřebu a následné hledání předmětu sezení (Šišková, 2016, str. 147–154).

Pro situace, kdy jsou klienty mediace rodiče s nezletilým dítětem, vyvinula mediační centra standardizované postupy pro zapojení potomka do procesu. Postupy zahrnují sepsání písemného souhlasu obou rodičů, kteří stanoví popis podmínek pro zapojení dítěte do mediace. S rozhovorem musí souhlasit rodiče, ale také dítě. Během setkání s dítětem se mediátor věnuje tématům, která jsou důležitá z pohledu dítěte, ne rodičů. Přítomnost dítěte v procesu sebou mimo přínosné poznatky přináší různá úskalí a názory mediátorů na přítomnost dítěte se velmi různí (Matoušek, 2015, str. 129–131).

## **4. Možnosti mediace v práci s rodinným systémem**

### **4.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka**

Zvládnutí rozpadu rodiny se všemi následky a riziky závisí na průběhu mediačního procesu a na přístupu mediátora. Cílem empirické části práce je zmapovat specifika mediace v práci s rodinným systémem, která v klientech podporují proces změny. Dílčím cílem je zpřesnit průběh mediačního procesu, roli mediátora v rámci mediačního procesu a vymezit možnosti vzájemné spolupráce s dalšími odborníky z jiných oblastí působnosti.

Na základě prostudovaných zdrojů a výzkumného cíle jsem si definovala výzkumnou otázku: Jaké faktory podporují u klientů rodinné mediace proces změny? Dílčí výzkumné otázky se zaměřují na specifika rodinné mediace, roli mediátora, a možnosti interdisciplinární spolupráce s dalšími odborníky.

### **4.2 Výzkumný soubor a procedura**

Cílovou skupinou výzkumného šetření byli mediátoři, kteří svou praxi primárně orientují na oblast rodinných vztahů, přičemž se často potýkají s řešením konfliktních situací vzniklých na základě rozvodu nebo rozchodu rodičů. Pro výběr výzkumného souboru jsem zvolila metodu záměrného výběrů a pro výběr si stanovila dvě kritéria. Prvním kritériem byla délka praxe, tedy délka působení informanta v pozici mediátora. Požadovaná délka praxe bylo alespoň šest let. Šest let praxe je dle mého názoru optimální doba pro uchopení zásad a principů konkrétní pozice a pro získání kvalitních osobních zkušeností. Druhým kritériem při výběru výzkumného souboru bylo, aby informanti sídlili v rámci jednoho města, přičemž jsem zvolila hlavní město Prahu.

Na výzkumu se podíleli čtyři informantky působící na pozici mediátorek, které svou praxi primárně orientují na oblast rodinných vztahů. Oslovené informantky se často v rámci mediačního procesu setkávají s řešením krizových situací, které vycházejí z ukončení partnerského či manželského soužití. Informantky působí ve funkci mediátora dlouhodobě a s rodinnými konflikty mají mnoho zkušeností, mají tedy v rámci problematiky široký rozhled.

### **Informantka A**

Informantka působí v roli mediátorky již od roku 1992. Svou praxi primárně orientuje na oblast rodinné a interetnické mediace. Informantka má vystudovaný obor sociologie a filozofie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a obor sociologie na Columbia University v New Yorku. Účastnila se několika konferencí, stáží a výcviků o mediaci a řešení konfliktů vedených zahraničními i českými lektory. Je akreditovanou mediátorkou, lektorkou a facilitátorkou AMČR. Informantce se v rámci svého fungování na pozici mediátorky podařilo uzavřít nad sto dohod v rodinné, komunitní a podnikové oblasti.

### **Informantka B**

Informantka je akreditovanou mediátorkou AMČR. Působí jako mediátorka, facilitátorka, lektorka a odborná poradkyně pro tvorbu postupů prevence a řešení konfliktů. V rámci praxe se primárně specifikuje na oblast vnitrofiremních sporů, občanských sporů, rozvodových sporů a obchodních sporů. Vystudovala střední sociálně-právní školu. Absolvovala několikastupňové výcviky a kurzy se specializací na konfliktní a efektivní komunikaci, prevenci a řešení konfliktu nebo efektivní vyjednávání. Informantka má více než desetileté praktické zkušenosti v oblasti konfliktů a je mediátorkou již od roku 1993.

### **Informantka C**

Informantka vystudovala Fakultu architektury na ČVUT v Praze, avšak již při studiu jí začala přitahovat práce s lidmi. Mediaci se věnuje od roku 2013. Je zapsanou mediátorkou a akreditovanou členkou AMČR. Je členkou organizace IHLRN (International Human Learning Resource Network), šířící rodinnou terapii, učení a jiné techniky intervence. Informantka mimo komplexní výcvik v mediaci při Asociaci mediátorů ČR absolvovala semináře v mediaci a facilitaci, odborné konference v ČR i zahraničí, konference na téma rodinné terapie v USA a jiné.

### **Informantka D**

Informantka působí na pozici advokátky a od roku 2012 také v roli zapsané mediátorky. Má vystudovanou Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a Nottingham Trent Univerzity. V rámci vzdělávání v oblasti mimosoudního řešení sporu absolvovala kurz mediace pořádaný Českou advokátní komorou v roce 2011, včetně



nástavby Business Mediation a Negotiation Skills. Informantka je v rámci České advokátní komory místopředsdkyní Sekce mimosoudního řešení sporů a místopředsdkyní Sekce rodinného práva.

### **Výzkumné prostředí a doba konání**

Informantky jsem oslovila prostřednictvím nevládní organizace Asociace mediátorů České republiky, sídlící v Praze, která vznikla za účelem sdružovat profesionální i dobrovolné mediátory. Prostřednictvím AMČR se mi úspěšně povedlo oslovit tři informantky, poslední informantka mi byla doporučena na základě rozhovoru s Čestnou předsdkyní AMČR.

Příprava výzkumu začala v listopadu 2018, kdy jsem si stanovila výzkumný cíl a vymezila výzkumné otázky. V lednu 2019 jsem oslovila výše zmíněnou organizaci, která mi ochotně poskytla kontakty na mediátory, kteří se v rámci praxe specializují na práci s rodinou v rozpadu.

S informantkami jsem v rámci přípravné fáze komunikovala prostřednictvím elektronické pošty nebo telefonicky. Samotné rozhovory probíhali v rámci měsíce února 2019 v kancelářích informantek.

Rozhovory jsem na základě ústního souhlasu informantek nahrávala na audio zařízení. Poté jsem provedla transkripci audiozáznamů. Konečná interpretace dat byla dokončena v březnu 2019.

### **4.3 Výzkumná metoda**

Pro dosažení cíle empirické části práce jsem se rozhodla využít kvalitativní metodu výzkumu. Cílem výzkumu nebylo získání statických dat, ale hlubšího vhledu do problematiky, který kvalitativní metoda umožňuje. Zvolenou výzkumnou metodou pro kvalitativní sběr dat byl polostrukturovaný rozhovor.

V rámci kvalitativního výzkumu se dle Miovského uplatňuje idiografický přístup, jež pojímá jednotlivé události, které se snaží popsat a vysvětlit. Klíčovými termíny, které se na kvalitativní výzkum vážou, jsou jedinečnost a neopakovatelnost. Kvalitativní výzkumy si zakládají na zkoumání fenoménů, které jedinci vnímají odlišně, v různých kvalitách a rovinách. Charakteristikou kvalitativního přístupu je kontextuálnost. Zohledněním kontextuálnosti zdůrazníme fakt, že mnohé fenomény jsou vázány pouze na určitý kontext. Dále má zásadní význam procesualnost a dynamika. V rámci kvalitativního přístupu nutno respektovat proces,

kterým si zkoumaný vzorek či problematika prochází. Je třeba předpokládat, že zkoumaný fenomén určitým způsobem vznikl, vyvíjí se a zaniká. Kvalitativní metody výzkumu jsou využívány pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných vlastností zkoumaných fenoménů (Miovský, 2006, str. 14–18).

Výzkumnou metodou pro šetření byl polostrukturovaný rozhovor neboli interview. Polostrukturované interview vyžaduje určitou technickou přípravu, přičemž si výzkumník musí vytvořit schéma, které je obvykle složeno z jednotlivých okruhů otázek. Charakteristikou polostrukturovaného rozhovoru je možnost na základě potřeby zaměřovat pořadí okruhů i jednotlivých otázek, abychom mohli vytěžit maximální množství informací. Některé části polostrukturovaného rozhovoru však můžou mít plně strukturovanou formu a vyžadují její striktní dodržení (Miovský, 2006, str. 159–160).

### **Struktura interview**

Polostrukturovaný rozhovor začínal obecnými otázkami. Hlavní část rozhovoru se skládala ze čtyř výzkumných okruhů, které jsem si určila na základě stanovených výzkumných otázek, a to Proces změny v mediaci, Specifikace mediačního procesu v práci s rodinným systémem, Role mediátora v mediačním procesu a Subjekty spolupráce.

#### **Proces změny v mediaci**

- 1. Jak probíhá první setkání s klienty?*
- 2. Jak byste shrnula průběh mediačního procesu?*
- 3. Je sepsání dohody cílem mediačního procesu?*

#### **Specifikace mediačního procesu v práci s rodinným systémem**

- 4. Jak dlouho v průměru trvá jedno mediační sezení při práci s rodiči?*
- 5. Kolik mediačních sezení je v průměru potřeba při práci s rodiči?*
- 6. Jaké jsou výhody mediace, jakožto mimosoudního způsobu řešení rodinných konfliktů?*
- 7. Jaké vnímáte nevýhody mediace?*
- 8. Jaké má specifika průběh sezení, kdy se řeší otázky ohledně dítěte?*
- 9. Je běžné, aby dítě bylo přítomno u mediace v případě, kdy se jedná o rozpad vztahu rodičů?*

### Role mediátora v mediačním procesu

10. Jak byste definovala svou roli v mediačním procesu?
11. Jaké techniky nejčastěji v mediačním procesu využíváte?
12. Dokážete určit procentuální úspěšnost Vaší práce?

### Subjekty spolupráce

13. Jaké máte možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?
14. Jakým způsobem se o Vašich službách mohou klienti dozvědět?
15. Máte možnost klienty nasměrovat na odborníky z jiných oblastí působení?

## 4.4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Závěrečná část bakalářské práce přináší komplexní výsledky kvalitativní analýzy dat, rozdělené na základě stanovených výzkumných otázek. Výsledky výzkumu mapují podobnosti i rozdílnosti odpovědí informantek na otázky, které byli v rámci rozhovoru využity. Výsledky analýzy jsou obohaceny o přímé citace z rozhovorů, které mají podpořit autentičnost analýzy. Přepisy jednotlivých audiozáznamů rozhovorů jsou součástí příloh bakalářské práce.

### 4.4.1 Jaké faktory podporují u klientů rodinné mediace proces změny?

Mediace je strukturovaný proces, který má v každé fázi určitá specifika. Podkapitola shrnuje průběh mediačního procesu a vymezuje optimální cíle mediačního procesu.

První setkání mediátora se stranami sezení je rozhodující z pohledu utvoření pozitivního vztahu a navození bezpečné atmosféry. „*Ten proces začíná tzv. úvodním slovem mediátora, který velice krátce popíše postup, řekne něco ke své roli, určitě by měl nejdříve říct, co pro strany bude dělat a následně řekne, co od něj stranu můžou očekávat a vyjedná tedy mediační pravidla. To jsou tedy pravidla, které pomáhají vlastně tím procesem projít, tak aby to mělo šanci, ten potenciál mediace teda využít*“ (**Informantka B**). „*Já jim prostě řeknu, jak to probíhá a co jako, já to nenazývám pravidla, ale jako co mají dělat oni, jako třeba neskákat do řeči a dělat si poznámky a vypnout si telefon*“ (**Informantka C**). „*A i když ti lidé byli na mediaci, ale nebyli u vás, tak třeba měli jiný styl práce s tím jiným mediátorem.*

*Takže jim musíte říct, co od nich očekáváte, protože mediace musí být v každé fázi transparentní a předvídatelná, protože musíte získat důvěru těch lidí a jestliže oni se v tom procesu ztratí, tak vám nebudou věřit, nakonec se začnou možná i třeba nudit a nebudou chtít pracovat“ (Informantka D).*

Na průběhu mediačního procesu se informantky vcelku shodovali. Prvním důležitým krokem, který mediátor v rámci mediačního procesu uskutečňuje je aktivní naslouchání, pod které spadá také reflexe a shrnování sdělení, na základě kterého mediátor vyhledává potřeby a zájmy obou stran. „*Po té úvodní fázi, když k tomu nemají strany nějaké otázky, tak dáváte střídavě prostor pro každou tu stranu a tak dlouho dokud oni potřebují vlastně o těch věcech mluvit, s tím, že pak přejdete k těm potřebám, zájmům“ (Informantka B).* „*V počátku naslouchám účastníkům toho sezení, potom shrnuju to, co jsem se dozvěděla. Já se snažím vyzdvihnout ty potřeby, vlastně přeformulovat tu stížnost na tu potřebu. V momentě, kdy vlastně pořád se to přetváří na ty potřeby, tak si potom teda jako pojmenujeme, kterým těm potřebám se budeme věnovat. Uděláme takový témata jednotlivý, abychom pořád neskákali z jednoho do druhého, tak potom se postupně teda věnujeme těm tématům“ (Informantka C).* „*Na každý pád je to v podstatě otázka sběru dat, vyhodnocení předmětu a zájmu stran, práce se stranami v tom smyslu, abychom začali hledat nějaké řešení“ (Informantka D).*

Ve chvíli, kdy je mediátor plně srozuměn s celou situací z pohledů obou stran, nabídne stranám předměty sezení. V případě, kdy strany s jednotlivými tématy souhlasí, jsou tyto dopodrobna rozpracovány tak, aby se došlo k optimálnímu řešení, které bude uspokojovat potřeby obou stran. „*Poté přeformulujete a nabídnete ty předměty jednání, ty témata, které se potom začínají psát tady na flip chart a pak vlastně se postupuje tak, že vždycky se vezme jedno to téma a na to se dávají nějaké návrhy. Potom, když těch nápadů je hodně, tak musíte mít nějaký způsob, jak ty nápady roztrídíte, jak je zúžíte, tak, aby vlastně z toho kvanta, které je jakoby prioritní, se dostala nějaké kvalita, která pro ty strany vlastně umožňuje nalézt to řešení, to, s čím budou spokojeni, něco, co bude fungovat. No a pak se teda děla postup toho, co oni vymysleli jako řešení a v mediaci je to velice konkrétní, jako, aby bylo toto, tak co každý z vás pro to musí udělat, čím musíte začít, aby ten výsledek byl ten, na kterém jste se tady shodli“ (Informantka B).* „*Vlastně ty lidé nám sdělí jak to teď vnímají nově a my je vlastně otáčíme od toho negativního do toho, že něco funguje a do toho, že teď něco pochopili a od této fáze*

začínají být spolupracující a pak nastane ta fáze, že se řeší. To znamená, celý ten seznam těch předmětů jednání položíme na stěnu, vybereme jeden, ten nejjednodušší a věnujeme se mu“ **(Informantka A)**.

Jedna z informantek uvedla, že v rámci mediačního procesu uplatňuje oddělená jednání, která shledává velmi přínosná. „Samozřejmě velmi důležitou součástí jednání bývají oddělená jednání, ale každý mediátor k tomu přistupuje jinak, v podstatě, z mého pohledu já nepracuji ze začátku se stranami v odděleném jednání. Takže já chci, aby mi strany vypověděli ten svůj problém a potom, když už hledáme řešení, to znamená, že už jsme si napsali všechna možná témata a pracujeme s nimi, tak v tu chvíli je možné o tom odděleném jednání mluvit“ **(Informantka D)**.

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že mediace nemá jednotně specifikovaný cíl. Mediační dohoda je pouze optimálním ukončením mediačního procesu. Obecným cílem mediace je změna, která zapříčiní obnovení vzájemné komunikace a tolerance stran, které se nachází v konfliktu. „Když jsem byla z hlediska zkušeností malý, mladý mediátor tak jsem si myslela, že jediným cílem je uzavření mediační dohody. Postupem doby jsem pochopila, že to tak není a že i mediace, která neskončí mediační dohodou, je fajn. Protože ten čas strávený v komunikaci, oni často chodí s tím, že se vůbec neslyší, byť jsou to třeba partneři, byť jsou to rodiče, tak prostě neslyší jeden druhého a vy vlastně mezi nimi navazujete komunikaci“ **(Informantka D)**. „Když jsou šťastné konce, tak se sepisuje dohoda. Mám teď už jako zkušenost, že je lepší sepisovat rovnou i dílčí dohody. Jinak vnímám úspěch kdykoli, kdy se dozví něco nového a přínosného, ale určité jako cílím k té dohodě“ **(Informantka C)**. „Do dohody se napíše kdo, co udělá, jak to udělá, kdy to udělá, od kdy to udělá, co se stane, když nebude moc, taková pojistka, a to se dělá a někdy ta dohoda se dělá postupově, někdy se napíše všechno najednou“ **(Informantka A)**.

Strany, např. v případě rozvodu mají možnost mediační dohodu předložit u soudu. „Ta dohoda mediátorská musí mít podobné parametry, nemyslím jako rozsudek, ale určitě tam musí být jméno, předměty jednání, a ta mediační dohoda je mockrát širší než témata, která zajímají opatrovnický soud, takže druh péče a výživa a je tam třeba volnočasové aktivity, komunikace, péče prarodičů dítěte, jak to řekneme přátelům, jak si rozdělíme majetek. Ten soudce si vezme jen ty dvě věci, které potřebuje. Mediační dohoda platí do doby, kdy fungují

*podmínky, za kterých se ta dohoda uzavírala, jestliže ty podmínky přestanou platit, dohoda nemůže fungovat“ (Informantka A).*

#### **4.4.2 Jaká jsou specifika mediace v práci s rodinným systémem?**

Rodina je velmi specifickým a komplexním systémem. Konflikty v rodině bývají z důvodu narušení intimních, dlouhodobých vazeb velmi stresující a emočně vyčerpávající. Rodinná mediace se tedy v některých faktorech liší od mediace obecné. Podkapitola mapuje zmíněné faktory a zaměřuje se na délku a četnost mediačních sezení při práci s rodinným systémem, výhody a nevýhody mediace, především tedy oproti soudnímu řešení sporu, a formy práce s dítětem, které mediace realizuje.

Všechny informantky se shodovali na délce jednoho mediačního sezení, které obecně trvá tři hodiny. *„Jedno jednání trvá tři hodiny“ (Informantka A).* *„To je takový ten čas, který umožňuje těm stranám zažít si jednak ten proces, zažít i nějakou změnu, kterou ten proces vlastně nabízí a jsou to oni, kdo řeknou, jestli chtějí nebo nechtějí pokračovat, protože základním principem mediace je dobrovolnost těch stran. A když by to byla kratší doba, tak je i těžko, aby ty lidé v tom viděli alespoň nějaký ten pidi užitek.“ (Informantka B).* *„Dělám tříhodinová setkání“ (Informantka C).* *„Velmi jednoduše vám odpovím, mediace by v podstatě neměla být delší než tři čtyři hodiny, protože pak se lidi nesoustředí“ (Informantka D).*

Celkové množství mediačních setkání se odvíjí od mnohých faktorů, které přímo i nepřímo ovlivňují průběh mediačního procesu. Informantky se ve větší míře shodovali, že v případě rodinných konfliktů je mediace náročnější a vyžaduje více sezení než u běžných, např. sousedských sporů. Z rozhovorů vychází, že v průměru je v rámci rodinných sporů potřeba alespoň pět sezení. *„Většinou když tahle ta mediace rodinná je komplikovaná, tak může mít i pět šest sezení, takže finální mediační dohoda je třeba až po šesti sezeních“ (Informantka A).* *„Když hovoříme o těch situacích rozpadu rodiny, tak musím říct, že tam je to hodně, hodně jako těch jednání, aby se to všechno rozpletlo“ (Informantka B).* *„Nikdy, myslím, že opravdu nikdy se nedohodnou na prvním setkání, takže to bude takových čtyři až pět setkání“ (Informantka C).* *„A jestli je nějaký konkrétní recept jak dlouho trvá rodinná mediace tak takový není, protože je to pár od páru. Je to*

*presně o tom, jestli se ti lidé potřebují vypovídat z nějaké konkrétní bolesti, anebo jestli přišli racionálně něco vyřešit“ (Informantka D).*

Primární výhodou mediace je fakt, že mediátor prostřednictvím navození důvěrné atmosféry vyvolává v obou stranách sezení pocit vzájemného porozumění, přičemž oběma stranám zůstává pomyslný status vítěze. *„Jednak je to možnost se slyšet a vnímat přes mediátora informace, které nevnímají lidé, protože se pořád brání vidět ty věci neutrálně nebo pozitivně, být emočně pochopen“ (Informantka A).* *„A to, že mají možnost vlastně v té mediaci být pochopen a pochopit toho druhého, porozumět. S tím, že tady je velký rozdíl v tom, že porozumění není souhlas. Porozumění je úplně o něčem jiném, ale na základě toho porozumění já můžu s čistým vědomím říct, s čím souhlasím a s čím nesouhlasím“ (Informantka B).* *„Já vnímám velkou výhodu, že není poraženého, že vlastně mně přijde, že zkusit mediaci, jo, tak člověka to stojí nějaký čas a peníze, ale že mu to nemůže uškodit. Jo, jdu tam a nemůžu prohrát, můžu jenom získat nebo se dohodnout, anebo se v nejhorším můžeme nedohodnout“ (Informantka C).* *„Právě v té bezprostřednosti toho jednání lidí dohromady“ (Informantka D).*

Informantky poukazovaly na to, že právě onen důvěrný vztah mezi mediátorem a klienty, který umožní odhalit skutečné potřeby obou stran, na kterých jsou vstavěna koneční řešení je velkou výhodou oproti řešení sporu soudní cestou. *„Mediace se navíc opírá o řadu řešení, která jsou na základě potřeb a na základě možností, a ne nějaké normě, práv a povinností. A to vlastně člověku nesmírně uleví, protože on sám rozhodne, zda je toho schopen nebo ne, a nastartuje se vlastně dohoda, která je reálná pro obě strany, vyrovnaná, každý v tom má něco a porozumí si mnohem více a odcházejí s něčím, co opravdu může fungovat“ (Informantka A).* *„Nám jde o to, aby si k nám klienti tvořili kladný vztah. Oni vlastně začnou tu mediaci u nás jen, když si tu důvěru získáme. Takže tím máme velkou výhodu oproti těm OSPOD, protože ty z OSPOD slyší od jednoho nějakou verzi, jak ten druhý je strašný a co dělá hrozného. Pak to slyší od toho druhého a teď vlastně nevědí, jak to je, tak to mají tendenci často jednomu věřit víc než tomu jinému a máme tu výhodu, že tam slyšíme oba. Takže pro nás je to i lehčí zůstat nestranný, když tam máme oba dva“ (Informantka C).*

Jedna z informantek uvedla, že velkou výhodou mediace v oblasti rozpadu rodiny je možnost vyřešit konkrétní situace, které soud neřeší. Přičemž poukazuje

na fakt, že mediace neřeší pouze rozvodové konflikty, ale také ty rozchodové. „A i třeba to, že dokážete dohodnou věci, které u soudu dohodnou nemůžete, jak máme teď ty patchworkový rodiny, tak prostě třeba táta přijde do rodiny, kde je roční dítě, a když je tomu dítěti třináct, tak se rozcházej, jenomže ten táta s tím dítětem, to je vlastně ten sociální otec, on s ním byl celý život, on s ním byl dvanáct let, takže se s ním chce vidat, protože je to prostě dítě, se kterým strávil dvanáct let, spoustu mu toho dal a to dítě ho chce taky, ale na to vlastně není právo, takže to můžete dohodnou jedině v mediaci“ (**Informantka D**). Dále poukázala na to, že výhodu mediace shledává i v tom, že v rámci stanovení porozvodové péče postupují mediátoři jinak nežli soud. Mediace primárně řeší otázku bydlení po rozpadu rodiny a až poté se stanoví forma péče o dítě. „Protože když prostě dohodnu to, že oni se budou vidět každý druhý den a ten rodič se odstěhuje do Kanady, tak co jsem to dohodla za nesmysl“ (**Informantka D**).

Informantky se ve většině shodovali v jedné nevýhodě mediace, a to, že její cílová skupina je podstatně omezená. „Nevýhodou je, že to není pro každého, tu mediaci můžete dělat tehdy, kdy si přijmete zodpovědnost za ta řešení a vezmete si to do svých rukou“ (**Informantka A**). „No, tak myslím, že to není pro každého a pro každou situaci. Někde lidem dělá vysloveně dobře, že někdo, kdo tomu jakoby rozumí, rozhodl za ně. Takže, když lidi třeba, někdo neumí přijmout zodpovědnost za svoje jednání a rád prostě to svede na soudce. A někdy mi opravdu přijde, že i lidi, který se, protože jsem měla klienty, který se fakt snažili dosáhnout, ale fakt to nešlo“ (**Informantka C**). „Mediace se dá taky zneužít, když ten člověk jako je opravdu už bezskrupulózní a dost často manipulátor a narušená osobnost a tohle to se nepozná na začátku, kdo do mediace vlastně přijde. Tak dokáže i některý informace z ty mediace třeba potom zneužít, a to by nebylo v pořádku. Lidé závislí na lécích, psychopati, alkoholici, ty prostě nedodrží slovo“ (**Informantka D**).

Informantky dále uváděly, že se setkávají se stížnostmi na časovou a finanční náročnost mediace, která se taky může zdát velkou nevýhodou. Avšak oproti řešení sporu soudní cestou je mediace pořád kratkodobější a finančně dostupnější metodou. „Je časově náročná, lidé říkají tři hodiny, ale já říkám, prosím vás a ten konflikt trval jak dlouho rok a půl, rok, tři roky, říkáte, že se to táhne soudně delší dobu, sociálka, že má na vás takhle tlustý spis, jak to dlouho trvalo, aha a vy chcete během tří hodin všechno vyřešit a pochopit, takže ty lidi se trošku zastaví, někdo je nespokojený“ (**Informantka A**). „Nevýhodou mediace je taky, že je to placená



*služba a ne všichni jako na to finančně dosáhnou. Jako když by to šlo, tak by bylo ideální, aby vlastně ty, kteří to potřebují, tak aby jim byla nějakým způsobem dotovaná státem“ (Informantka B).*

Důležitou součástí rodiny je dítě. Pokud rodiče končí svůj vztah, neměli by zapomínat na to, že zůstávají rodiče. Mediace je v případě, kdy se jedná o budoucnosti dítěte, vystavěna na tom, aby rodiče nepřišli o rodičovské kompetence a i nadále figurovali v životě dítěte v souladu s jeho zájmy. *„Děláme to tak, že si řekneme, jaké jsou potřeby těch dětí, takový brainstorming a kdo z vás by zajišťoval prohlídku očí, no třeba já po mě má špatný oči. A vlastně si rozdělí ty role úplně spontánně bez boje. Dítě vkládáme do místnosti, ptáme se, co by na to řekl Honzík a někdy dokonce klademe otázky jménem Honzíka“ (Informantka A).* *„Vy de facto jakoby za to dítě kopete, vy to dítě vlastně do toho procesu, jako dostanete, aniž by tam fyzicky samozřejmě bylo a pomáháte těm rodičům, aby se na to dokázali podívat pohledem toho dítěte, a aby oni slyšeli, cože to říkají, co to pro to dítě jako chystají. Pomáháte těm stranám jakoby zpřítomnit to dítě, ve směs se podívat na tu realitu, realitu jejich dětí a to je ale všechno, co my můžeme udělat“ (Informantka B).* *„Přinášíme to téma, přinášíme to dítě do toho hovoru často, aby si uvědomili, spíš aby to jako měli na očích, že jde hlavně o to dítě, že tady jsou kvůli tomu dítěti. Takže já ho tam jakoby zpřítomňuju. Nechávám je přemýšlet nad téma dopadama, aby měli furt na paměti, že jde o to dítě“ (Informantka C).* *„Děti jsou podstatné, ono totiž jde o jejich zájem a oni, doba se mění a i děti vlastně v poměrně nízkém věku a i díky tomu rozpadu rodiny nebo rozchodu rodičů oni jsou trochu dospělejší, než jsme byli zvyklý, nebo než já jsem byla zvyklá“ (Informantka D).*

Dvě informantky uvedli, že přítomnost dítěte u mediace vnímají jako běžnou a přirozenou věc, která je v souladu se zásadami procesu. *„Ano, jednak se dělala změna v zákoníku, že dítě může vystupovat před soudem, tehdy, jestliže je schopno reagovat, jinak byl takový úzus, že děti od 12 let už mají vlastně za sebou celou řadu zkušeností a prožitků a už jsou schopny rozeznat, co by potřebovali, nebo ne. A častokrát se ty děti pozvou. A u nás je to tak, že nejdřív máma a táta si sednou a dohodnou se“ (Informantka A).* *„Pro mě ano. Ted se hodně mluví o participaci dětí v tom procesu, takže pro mě je důležité slyšet třeba 16leté dítě, co si přeje i třeba za cenu telefonátu nebo schůzky, která se dohodne nějakým způsobem“ (Informantka D).*

Dvě informantky uvedli, že ještě nevedli mediační sezení za přítomnosti dítěte. Jedna z informantek poukázala na negativní stránku mediace za přítomnosti dítěte. *„To je velice výjimečné. Jako co by tam dělalo, jako vezmete si, když by to dítě bylo přítomno tomu, co ty lidi říkají, co si vyčítají, čím argumentují v tom boji pro ně, protože oni spolu bojují a v tom boji jsou pro ně jakékoli zbraně jako přijatelné. Prostě je používají. A to dítě musí být mimo ty věci“ (Informantka B).*

#### **4.4.3 Jak mediátoři vnímají svou roli v rámci mediačního procesu?**

Úspěšnost mediačního procesu je z velké části ovlivněna osobou mediátora, který vede proces a udržuje strukturu průběhu tak, aby naplňoval všechny principy mediace v souladu s etickými zásadami. Průběh mediačního procesu se jednak odvíjí od množství praktických schopností, kterými mediátor disponuje, ale také od jeho osobnostních rysů, schopnosti empatie a strategií, které využívá při zvládání konfliktní situace. Podkapitola mapuje, jak informantky v rámci mediačního procesu vnímají svou roli, kterou zaujímají vzhledem ke stranám sezení, jaké techniky nejčastěji využívají při práci s rodinným systémem a zdali dovedou určit procentuální úspěšnost své práce.

Role mediátora se v průběhu procesu mění a přizpůsobuje aktuální situaci a potřebám klientů. Obecně se však informantky shodovali na vymezení své role skrze základní definici, která označuje mediátora za zprostředkovatele nebo prostředníka. *„Tak asi podle obecné definice zprostředkovatel“ (Informantka B).* *„Já bych jí definovala, tak prostředník to znáte, že jo, to je v definici“ (Informantka C).* *„Vy vlastně zprostředkováváte, usnadňujete komunikaci těch stran“ (Informantka D).*

Informantky dále rozváděly svou roli v mediačním procesu a shodovali se na tom, že jejich pozice se nejčastěji vyznačuje prostřednictvím pomoci a podpory klientů v oblasti obnovení vzájemné komunikace. Mediátor vytváří pro klienta bezpečné prostředí, které vzniká na základě vzájemné důvěry všech účastníků procesu. *„A jak už jsem říkala, tak mediátor vede ten proces a pomáhá stranám ve vzájemné komunikaci. Mediátor vlastně pomáhá stranám během procesu, ochraňuje je a podporují. Pracují pro každého z nich, tak jak to každý z nich vlastně potřebuje“ (Informantka B).* *„Takže ta moje role je, nevím, něco s tou důvěrou obou, ne jenom prostředník během toho hovoru, ale že někdy mám*

*pocit, že mám i větší možnost je jako ovlivnit tím, že mám tu důvěru“ (Informantka C).* Jedna z informantek pojmenovala svou roli v mediačním procesu slovy učitel efektivní komunikace. Způsob vzájemné komunikace je totiž velmi důležitým faktorem, ovlivňujícím průběh a důsledky krizové situace. *„Efektivní komunikace je taková, kdy já vlastně nehodnotím ty věci, jenom popisuju a snažím se nějakým způsobem reagovat na tu těžkost, kterou ta strana řekne“ (Informantka A).*

Důležitou součástí všech strukturovaných procesů jsou techniky. Mediační techniky, které mediátor v procesu aplikuje, se odvíjí od typu řešeného problému. Mediátor během procesu využívá techniky na základě stanovených fází, aby udržel strukturu procesu a dosáhl jednotlivých cílů mediačního procesu. *„Začne se technikou aktivního naslouchání, abychom zjistili, co člověk říká, jak to prožívá, a to je ta technika zrcadlení, případně to shrnujeme, všímáme si jak faktů, tak emocí, to znamená, že ta technika shrnutí už je strukturovanější a není to prosím vás shrnutí jako v běžném životě, kdy na konci se řekne, tak teď si shrneme co to je“ (Informantka A).* *„U těch rodinných věci je to hodně takový to vystřídání rolí a taky zrcadlení vlastně těch jejich problému“ (Informantka D).*

Informantky se z velké části shodovali, že nejpoužívanější technikou, kterou v rámci mediačního procesu aplikují, je přeformulování stížností na potřeby spolu s odhalováním zájmů klienta. *„Úplně klíčový mě přijde, a nevím jestli je to technika, pod vším, co je řečený, tak hledat potřebu toho člověka a zájem toho člověka“ (Informantka C).* *„Takže na to potom potřebuje druhý stupeň techniky s neutrálním jazykem tzv. přeformulování, přerámování, kdy vy v podstatě už neříkáte to, co ten člověk prožívá nebo to co říká, ale co kvůli tomu potřebuje“ (Informantka A).* *„Jako úplně to nejdůležitější, co musí mediátor umět a co, vlastně na čem ta mediace je postavena, je že se hledá řešení takové, které vlastně ošetří a odrazí ty potřeby a zájmy těch stran“ (Informantka B).* *„Musíte hodně přerámovávat, protože oni jsou schopný občas si říct hrozný věci, takže musíte dát pozor na to, aby se vám nenaštvali, ale prostě jakákoli technika, která se v danou chvíli hodí, tak je potřeba jí využít“ (Informantka D).*

Určit úspěšnost mediačního procesu je velmi náročné. Vzhledem k tomu, že mediace nemá konkrétní cíl, není jednotné kritérium na základě, kterého lze efektivnost procesu a následnou úspěšnost zhodnotit. *„Takže myslím, že nějaký posun a něco, co oni jako v tom procesu zažijí, něco se jim stane, tak může fungovat dál, aniž by jsme to věděli a my ani nemáme potřebu jako, co je to jako ta úspěšnost.*

*Jako jistě, došli k dohodě no. A zase to, že si porozuměli, tak někdy prostě stačí k tomu, že oni vlastně začnou anebo získají ty kompetence k tomu řešení a už nemusí v tom procesu zůstat“ (Informantka B).*

Většina informantek se shodovala s obecnými statistikami, které mapují komplexní úspěšnost mediace. *„Já prostě věřím těm statistikám, který se pohybují mezi sedmdesáti a pětadesáti procenty a vnímám to taky tak“ (Informantka D).* *„Myslím, že takové to číslo, co se běžné udává, že je tam jako osmdesátiprocentní úspěšnost, tak to sedí“ (Informantka B).* Pouze jedna z informantek se s obecnými statistikami neshodovala. *„Tohle může znít, jakože jsem neúspěšná mediátorka, ale no já jsem teď dělala statistiku na tenhle rok pro Asociaci a z pětadvaceti mediací, většinou teda dělám ve dvojici, jsme písemnou dohodu sepsali u sedmi, těch mediací. A často to byli jenom částečný dohody“ (Informantka C).*

#### **4.4.4 Jaké má mediace možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?**

Posledním okruhem otázek z rozhovorů jsou možnosti, které mediátor má v oblasti spolupráce s ostatními subjekty. Spolupráce s odborníky, institucemi a organizacemi je primární s ohledem na rozšíření povědomí o způsobech řešení konfliktů skrze mediátora. Okruh mapuje způsob vzájemné spolupráce s dalšími subjekty, možnosti, jak se potencionální klienti o mediačních službách dozvědí, a jaké má mediátor možnosti v rámci doporučení další odborné pomoci.

Z rozhovorů vyplývá, že nejčastějšími subjekty vzájemné spolupráce jsou OSPOD a soudy. Informantky však zmiňovali také spolupráci s dalšími subjekty. *„Spolupráce s OSPOD, i se soudy, i když tam je to hodně jakoby náročné nějak tu spolupráci vybudovat, ale určitě je fajn když se ty věci dějí v jedné lokalitě“ (Informantka B).* *„Primárně soudy a OSPOD, úřady práce, můžou to být neziskové organizace, jsou to HR manažeři, jsou to podniky, jsou to celé řada dalších“ (Informantka A).* *„Takže masmédia trošku se snaží, soudy se snaží, advokáti se snaží, OSPOD se snaží. Samozřejmě kdybyste šla do trestní mediace, protože tam jsou taky rodinný věci, tak mediační a probační služba to je úplně dar z nebes“ (Informantka D).*

Pouze jedna informantka uvedla, že by uvítala navázání vzájemně uspokojující spolupráce s psychologem, dětským psychologem, advokátem a stejně smýšlejícím pracovníkem OSPOD, na které by měla možnost klienty v případě nouze nasměrovat, popř. se s nimi poradit ohledně problému z dané oblasti. *„Určitě bych chtěla najít dětského psychologa, ke kterému mám důvěru, kterého bych mohla doporučit. A možná i bych ráda měla nějakého psychologa, který vím, že je dobrý“* (Informantka C).

Do mediace klienti v současné době nejčastěji přicházejí na základě soudního nařízení nebo díky sdílené pozitivní zkušenosti. *„OSPOD má v podstatě možnost mediace nebo nařízené setkání, to už je jedno jak to budeme nazývat, nařídít. Takže OSPOD to může udělat. Druhá věc je samozřejmě spolupráce se soudy a tam jsou ta nařízená setkání, což je vynikající institut...“* (Informantka D). *„Oni mají právo, nejen soudy, si zastavit kauzu a zavolat k mediaci, ale také OSPOD. A oni to dělají, s těmi, se kterými máme spolupráci tak nám takhle lidi posílají“* (Informantka A). *„Nejčastěji chodí na doporučení našich klientů. Jako my už to děláme teda tak jako dlouho, že de facto velká část lidí přijde, protože jim někdo o nás řekl a má s námi nějakou pozitivní zkušenost“* (Informantka B).

S velmi rozdílnými odpověďmi jsem se setkávala u poslední otázky, která se specifikovala na možnosti, které informantky mají v rámci nasměrování klientů na další odborníky, kteří poskytnou klientovi návaznou pomoc. *„Mediátor nedoporučuje, mediátor pracuje tak, že se pomocí otázek pomáhá tomu člověku, aby on si uvědomil, že potřebuje něco a to co potřebuje, kde by to asi mohl najít“* (Informantka B). *„Ráda bych měla právníka, za kterým půjdou oba, že pracuje ve prospěch obou“* (Informantka C). *„Ano, ale to už záleží na druhu problému a ochotě klienta dále pokračovat v řešení osobního problému. Např. služby, které nabízí poradny, jsou mnohem širší, lidé potřebují terapii, potřebují poradit v dané chvíli, nejsou orientováni v tématu, důsledcích“* (Informantka A).

## 4.5 Shrnutí

Výše rozebraná analýza výsledků mapuje faktory, které podporují u klientů rodinné mediace proces změny. Aby analýza mohla přesně stanovit faktory změny, zaměřuje se na průběh mediačního procesu, specifika rodinné mediace, roli

mediátora v rámci procesu společně s možnostmi, které má v rámci spolupráce s dalšími subjekty. Následující text se zaměřuje na shrnutí výsledků kvalitativní analýzy.

Mediace je strukturovaný proces, který je započat úvodním slovem mediátora nebo mediátorek.<sup>2</sup> V rámci úvodu mediátor shrnuje základní informace popsané v mediační smlouvě a společně se stranami stanoví mediační pravidla. Mediace má být v každé fázi transparentní a klienti by měli přesně vědět, co je v rámci procesu čeká. Ve chvíli, kdy jsou strany srozuměny s náplní mediačního procesu, dává mediátor dostatečný prostor střídavě obou stranám k tomu, aby vypověděly, s jakým problémem přichází. Mediátor využívá techniku aktivního naslouchání a vyhledává potřeby a zájmy stran. Na základě dopodrobna vyslechnutých pohledů obou stran na situaci mediátor skrze techniku přeformulování stížnosti na potřebu navrhne předměty sezení. Jednotlivé předměty jsou postupně dopodrobna řešeny.

Mediace nemá jednotně specifikovaný cíl. I mediace, která nekončí mediační dohodou je přínosná. Čas strávený ve vzájemné komunikaci a možnost něco důležitého si uvědomit je svým způsobem dílčím cílem mediace. Uzavření mediační dohody je dobrovolným úkonem, který lze definovat jako optimální cíl mediačního procesu. V rámci mediace je možnost sepisovat také dílčí dohody. Mediační dohoda obsahuje veškeré informace, které byly v rámci procesu řečeny. Dohodu mohou klienti předložit u soudu, který si z dohody vezme pouze to, co potřebuje. Mediační dohoda je dočasná, pokud opadnou podmínky, při kterých byla stanovena, stává se neplatnou.

Obecně uplatňovaný čas jednoho mediačního sezení je stanoven na tři hodiny. Četnost mediačních sezení se odvíjí od problému, se kterým strany na sezení přicházejí. V rámci práce s rodinným systémem se v četných případech jedná o zdlouhavý proces, který může čítat až pět mediačních setkání.

Primární výhodou mediace je bezprostřednost sezení, kdy spolu klienti a mediátor komunikují přímo. Výhodou mediačního procesu je, že mediátor má možnost vytvořit si skrze přímý kontakt s klientem důvěrný vztah. Strany sezení se díky důvěrné atmosféře cítí bezpečně, což jim pomáhá se uvolnit, vypovídat se, navzájem se slyšet a porozumět si. Veškerá řešení v rámci mediace se opírají o potřeby a zájmy klientů. Velkou výhodou oproti soudnímu líčení je, že klienti

---

<sup>2</sup> Mediátoři AMČR mediuji nejčastěji ve dvou mediátorech.

se sami dobrovolně rozhodují, a proto je konečná dohoda reálná pro obě strany. Mediace oproti řešení konfliktu soudní cestou postupuje logicky. Např. v případě rozvodu řeší nejprve otázku, bydlení a až poté domluví druh porozvodové péče. Nevýhodou je, že mediace není pro každého. Aby byla mediace úspěšná, klient musí chtít problém řešit a převzít za situaci zodpovědnost. Z úst veřejnosti se mediátoři často setkávají se stížnostmi na časovou a finanční náročnost mediace.

V situaci, kdy mediátor řeší otázky porozvodové péče o nezletilé dítě, snaží se potomka v procesu zpřítomnit. V průběhu sezení často vkládá dítě do hovoru tak, aby si rodiče uvědomili, že způsob řešení jejich situace bude mít určité dopady právě na život potomka. V případech, kdy se na tom rodiče shodnou, má mediátor možnost přizvat dítě k procesu. Je třeba poznamenat, že přítomnost dítěte u procesu však může působit negativně. Vždy zaleží na vyspělosti dítěte a na druhu a šíři konfliktů mezi rodiči.

Mediátor v rámci procesu zastupuje roli prostředníka. Zprostředkovává komunikaci mezi stranami vedoucí k vzájemnému porozumění. Mediátor vede proces, ochraňuje a pomáhá klientům pochopit sama sebe i druhého. V rámci procesu nejčastěji užívá techniky aktivního naslouchání, zrcadlení, shrnování, vystřídání rolí, ledolamky, přeformulování stížnosti na potřebu a další. Úspěšnost mediace je vzhledem k nespécifikovanému cíli velmi komplikované určit. Obecné statistiky se shodují, že úspěšnost mediace je kolem osmdesáti procent, avšak vzhledem k tomu, že jedna z informantek uvedla zcela jiné číslo, je složité určit, jak obecné statistiky k výslednému číslu došli.

Mediátoři nejčastěji spolupracují s OSPOD a soudy. Obě jmenované instituce mají možnost využít tzv. nařízené setkání s mediátorem, přičemž významně podporují řešení konfliktů mimosoudní cestou. Spolupráce mediace s ostatními subjekty je zatím v počátcích. Mediátoři by rádi měli možnost klienty odkázat na konkrétní odborníky z jiných oblastí působení, ale pouze v případě, kdy by tito odborníci byli stejně smýšlející jako oni. Mediátoři by uvítali spolupráci s advokáty, psychology, dětskými psychology, ale také s neziskovými organizacemi a podniky. Nejčastěji mediátory oslovují potencionální klienti na základě doporučení od klienta, který má s mediací pozitivní zkušenost.

## Závěr

Problematika vysoké rozvodovosti je stále aktuálním problémem. V současné společnosti lze sledovat zvýšenou nestabilitu partnerských soužití, zapříčiněnou křehkostí vzájemných vztahů. Společně s vysokou rozvodovostí se ve společnosti setkáváme také se stále zvyšujícím ukončením rodinného soužití prostřednictvím rozchodu. V práci jsem chtěla nastínit, že ať už se jedná o rozvod nebo o rozchod, je rozpad rodičovského soužití pro členy rodiny velmi náročnou situací. Ve společnosti se často setkáváme s partnery nebo manžely, kteří nejsou schopni nebo ochotni po rozpadu vztahu zůstat rodiči. Rozpad rodiny se nedotýká pouze samotných aktérů, ale také širší rodiny a především dětí. V četných případech si rodiče zcela neuvědomují všechna rizika, a především vážnost rizik, které rozpad rodiny dítěti přináší. Z toho důvodu bylo jedním z cílů teoretické části práce zmapovat možné důsledky rozpadu rodiny.

Práce je strukturována do několika kapitol a podkapitol, které mapují danou problematiku. V teoretické části jsem se zaměřovala na strukturu a fungování rodinného systému, spolu se zmapováním funkcí rodiny, typů rodiny a možností partnerského soužití. Následně jsem zmapovala rozpad rodiny, jeho příčiny a důsledky, reakce dítěte na rozpad rodiny a rodičovstvím po rozpadu, spolu s porozvodovou péčí. Na konec jsem se věnovala mediaci. Pozornost jsem zaměřila na popsání jednotlivých fází mediačního procesu, na vymezení základních principů mediace a na specifikaci pojmu rodinná mediace.

Primárním cílem práce bylo je zmapovat specifika mediace v práci s rodinným systémem, která v klientech podporují proces změny. Práce zpřesňuje strukturu mediačního procesu, specifika mediace v práci s rodinným systémem, roli mediátora a možnosti, které má v oblasti spolupráce s odborníky z jiných oblastí působení. Na základě zvoleného cíle byla stanovena výzkumná otázka: „Jaké faktory podporují u klientů rodinné mediace proces změny?“

K dosažení stanoveného výzkumného cíle bylo využito kvalitativní metody za pomoci polostrukturovaného interview neboli rozhovoru. Informace do výsledné analýzy jsem získala prostřednictvím rozhovorů se čtyřmi vysoce kvalifikovanými mediátorkami. Mimo obecné informace o mediačním procesu jsem obdržela také konkrétní informace, které vycházejí z vlastních zkušeností informantek.



Z výzkumu vyplynulo, že primárním faktorem, který u klientů rodinné mediace podporuje proces změny je důvěra. Potažmo bezprostřední, důvěrný, až osobní vztah mezi mediátorem a oběma stranami, který je základem pro úspěšné navození pozitivní atmosféry. Mediátor je na základě přímého a důvěrného vztahu s klientem schopen získat veškeré podstatné informace, díky kterým má možnost vyhledat a pojmenovat potřeby a zájmy klientů. Klienti mediátorovi věří a jsou ochotní, a především schopni, se mu otevřít. Mediátor vede proces a ovlivňuje klienty v tom ohledu, že se je snaží nasměrovat, aby pokračovali nekonfliktní cestou, vzájemně si naslouchali a v optimálním případě si porozuměli. Proces změny je posílen vědomím obou stran, že se plně podílí na procesu, tedy na veškerých rozhodnutích a řešeních, která se budou v budoucnu uplatňovat. Konečná řešení jsou vystavěna na základě potřeb a zájmů obou stran. Proces změny podporuje také mediační dohoda, která obsahuje veškeré informace, které jsou v rámci mediace vyjednány.

Výsledky analýzy prokázaly, že mediace je vhodnou metodou při řešení konfliktních situací v rodině. Mediace v případě rozpadu rodiny poskytuje rodičům pomoc a podporu a snaží se, aby o sobě i po rozpadu smýšleli jako o právoplatných rodičích. Pro další výzkum z oblasti mediace by bylo zajímavé zaměřit se na zmapování vhodných způsobů měření efektivity mediace v práci s rodinným systémem. Určit efektivity mediace, popřípadě úspěšnost mediace je velmi komplikované vzhledem k tomu, že mediace nemá jednotně specifikovaný cíl.

## Seznam použité literatury a jiné zdroje

- DUDOVÁ, Radka a HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s. Sociologické studie. ISBN 978-80-7330-124-8.
- DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. 139 s. Hálkova sbírka pediatrických prací; 37.
- DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 279 s. Psyché. ISBN 80-7169-254-9.
- HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6.
- CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 107 s. Právo pro každého. ISBN 80-247-0217-7.
- KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 157 s. Recenzované monografie; 44. ISBN 978-80-7435-411-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATĚJKOVÁ, Erika. *Řešíme partnerské problémy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 144 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2338-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. Studijní texty. ISBN 80-85850-249.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. 255 stran. ISBN 978-80-262-0968-3.

- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. 214 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
- NOVÁK, Tomáš a PRŮCHOVA, . *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
- NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 167 s. ISBN 978-80-262-0342-1.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- O asociaci. Asociace mediátorů České republiky [online]. Copyright © 2011 Asociace mediátorů České republiky [cit. 20.04.2019]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/o-asociaci/>
- POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003. ISBN 80-86552-62-4.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Průvodce rodinnou mediací*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8.
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 179 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.
- TEUSEN, Gertrud a Iris GOZE-HÄNEL. *Prenatální komunikace*. 2. vyd. Přeložil Jana PIŠTOROVÁ. Praha: Portál, 2015. Průvodce výchovou v rodině. ISBN 978-80-262-0970-6.

- TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, ©2007. 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
- WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-439-X.

## Seznam příloh

Příloha 1 – Rozhovor s informantkou A .....	I
Příloha 2 – Rozhovor s informantkou B .....	VI
Příloha 3 – Rozhovor s informantkou C .....	XI
Příloha 4 – Rozhovor s informantkou D .....	XV

## **Příloha 1 – Rozhovor s informantkou A**

### **Proces změny v mediaci**

#### **Jak probíhá první setkání s klienty?**

*Seznámit klienty s tím, co je čeká a my odpovídáme na otázky, jaká je role, jak probíhá proces a vytváříme atmosféru, která bude klientům vyhovovat.*

#### **Jak byste shrnula průběh mediačního procesu?**

*Když lidi přijdou, tak jim nasloucháme a zapisujeme si na flip chart, co potřebují, protože jsme dvě mediátorky, dva mediátoři, tak si každý děláme jiné poznámky a pak ke konci té fáze dvě se jakoby orientujeme v tom, a vlastně snímáme z těch lidí to břemeno těch negativních emocí a píšeme ta témata a ten konec fáze dvě je že se to zakončí a má následovat fáze tři, která buď přijde spontánně anebo pomocí ledolamky, výměny rolí, technik aktivního naslouchání. Vlastně ty lidé nám sdělí, jak to teď vnímají nově a my je vlastně otáčíme od toho negativního do toho, že něco funguje a do toho, že teď něco pochopili a od této fáze začínají být spolupracující a pak nastane ta fáze, že se řeší. To znamená, celý ten seznam těch předmětů jednání položíme na stěnu, vybereme jeden, ten nejjednodušší a věnujeme se mu.*

#### **Je sepsání dohody cílem mediačního procesu?**

*Cílem je, když se přijde k těm řešením, tak se vybírá to, co je neoptimálnější pro ně a pro dítě a potom se to teda sepíše. Do dohody se napíše, kdo co udělá, jak to udělá, kdy to udělá, od kdy to udělá, co se stane, když nebude moc, taková pojistka, a to se dělá a někdy ta dohoda se dělá postupově, někdy se napíše všechno najednou. Ta dohoda mediátorská musí mít podobné parametry, nemyslím jako rozsudek, ale určitě tam musí být jméno, předměty jednání, a ta mediační dohoda je mnohdy širší než témata, která zajímají opatrovnický soud, takže druh péče a výživa a jsou tam třeba i volnočasové aktivity, komunikace, péče prarodičů dítěte, jak to řekneme přátelům, jak si rozdělíme majetek. Ten soudce si vezme jen ty dvě věci, které potřebuje. Mediační dohoda platí do doby, kdy fungují podmínky, za kterých se ta dohoda uzavírala, jestliže ty podmínky přestanou platit, dohoda nemůže fungovat.*

### **Specifikace mediačního procesu v práci s rodinným systémem**

### **Jak dlouho v průměru trvá jedno mediační sezení při práci s rodiči?**

*Jedno jednání trvá tři hodiny. To je doba, kdy to vydržíte vy, i strany, s přestávkou, maximálně dvěma, ale velmi krátkou, protože lidé za to platí, a navíc je to pro mediátora nikoli pauza, že si odpočine, ale protože jsme ve dvojici tak si řekneme jak to vidíme, na co se budeme soustředit, co uděláme.*

### **Kolik mediačních sezení je v průměru potřeba při práci s rodiči?**

*Většinou, když tahle ta mediace rodinná je komplikovaná, tak může mít i pět šest sezení, takže finální mediační dohoda je třeba až po šesti sezeních.*

### **Jaké jsou výhody mediace, jakožto mimosoudního způsobu řešení rodinných konfliktů?**

*Jednak je to možnost se slyšet a vnímat přes mediátora informace, které nevnímají lidé, protože se pořád brání vidět ty věci neutrálně nebo pozitivně, být emočně pochopen. Mediace navíc se opírá o řadu řešení, která jsou na základě potřeb a na základě možností, a ne nějaké normě, práv a povinností. A to vlastně člověku nesmírně uleví, protože on sám rozhodně zda je toho schopen nebo ne a nastartuje se vlastně dohoda, která je reálná pro obě strany, vyrovnaná, každý v tom má něco a porozumí si mnohem více a odcházejí s něčím, co opravdu může fungovat. Ještě bych řekla, že je přece jen finančně méně náročná než náklady na advokáta. V případě rozvodu, že se vyhnou spornému rozvodu. Oni se chtějí nesporným způsobem dohodnout anebo je soudce nebo sociálka z OSPOD pošle, aby se dohodli a nemuselo to být sporným způsobem.*

### **Jaké vnímáte nevýhody mediace?**

*Je časově náročná, lidé říkají tři hodiny, ale já říkám, prosím vás a ten konflikt trval jak dlouho, rok a půl, rok, tři roky, říkáte, že se to táhne soudně delší dobu, sociálka, že má na vás takhle tlustý spis, jak to dlouho trvalo, aha a vy chcete během tří hodin všechno vyřešit a pochopit. Takže ty lidi se trošku zastaví, někdo je nespokojený. Vždycky na konci prvního sezení se ptám, jestli chtějí pokračovat dál a jedna strana většinou řekne ano a druhá řekne, no nic nového jsem se nedozvěděl, jenom teď tomu lépe rozumím, jak to máš ty, tak já teda taky přijdu a ta mediace může být maximálně po deseti, čtrnácti dnech, jednak mediátor nemá vždycky čas, ale aby se usadili těm lidem ty nové věci. Nevýhodou je, že to není pro každého, tu mediaci*

*můžete dělat tehdy, kdy si přijmete zodpovědnost za ta řešení a vezmete si to do svých rukou.*

### **Jaké má specifika průběh sezení, kdy se řeší otázky ohledně dítěte?**

*Děláme to tak, že si řekneme, jaké jsou potřeby těch dětí, takový brainstorming a kdo z vás by zajišťoval prohlídku očí, no třeba já po mě má špatný oči. A vlastně si rozdělí ty role úplně spontánně bez boje. Dítě vkládáme do místnosti, ptáme se, co by na to řekl Honzík a někdy dokonce klademe otázky jménem Honzika.*

### **Je běžné, aby dítě bylo přítomno u mediace v případě, kdy se jedná o rozpad vztahu rodičů?**

*Ano, jednak se dělala změna v zákoníku, že dítě může vystupovat před soudem, tehdy, jestliže je schopno reagovat, jinak byl takový úzus, že děti od dvanácti let už mají vlastně za sebou celou řadu zkušeností a prožitků a už jsou schopny rozeznat, co by potřebovali anebo ne. A častokrát se ty děti pozvou. A u nás je to tak, že nejdřív máma a táta si sednou a dohodnou se.*

### **Role mediátora v mediačním procesu**

#### **Jak byste definovala svou roli v mediačním procesu?**

*Tak tedy na základě obecné definice zprostředkovatel, no a jak zmiňuji v knize, učitel efektivní komunikace. Ono totiž, komunikace, pokud je nárokována, kdy vlastně furt jenom chci, aby ten druhý něco udělal a já se nepotřeboval změnit, tak je neefektivní. Efektivní komunikace je taková kdy já vlastně nehodnotím ty věci, jenom popisuju a snažím se nějakým způsobem reagovat na tu těžkost, kterou ta strana řekne.*

#### **Jaké techniky nejčastěji v mediačním procesu využíváte?**

*Začne se technikou aktivního naslouchání, abychom zjistili co člověk říká, jak to prožívá, a to je ta technika zrcadlení, případně to shrneme, všímáme si jak faktů, tak emocí, to znamená, že ta technika shrnutí už je strukturovanější a není to prosím vás shrnutí jako v běžném životě, kdy na konci se řekne, tak teď si shrne co to je. A je to proto, aby ten člověk, který přichází, hojně v konfliktu, negativně nastaven, tak vlastně, abychom se od něho dozvěděli, co se všechno stalo, co prožívá a co to způsobovalo. Je ta technika zpočátku důležitá, aby se mediátor vyznal v tom,*



*co se děje, a aby to přes něj slyšela ta druhá strana. Ale když budete aktivně naslouchat dlouhou dobu, tak ty lidi vám za chvíli řeknou, už jsem to řekl, už jste se mě na to ptala. Takže na to potom potřebuje druhý stupeň techniky s neutrálním jazykem tzv. přeformulování, přerámování, kdy vy v podstatě už neříkáte to, co ten člověk prožívá nebo to co říká, ale co kvůli tomu potřebuje. Navíc ten mediátor stahuje ty věci jakoby do užšího nějakého příběhu a dává hodně pozor na to co nefungovalo, protože až ti lidi pojmenují s čím přicházejí a co chtějí řešit, tak tam by neměla být ta řešení, která v minulosti nefungovala. Metoda brainstormingu jak víte se používá už v té chvíli, kdy je celá řada témat napsaná na flipu a pak se jednotlivým tématům mediátor věnuje. Nejdříve tedy má tu burzu nápadů a pak to vyhodnocuje, a vyhodnocují to lidé a oni si sami vybírají to, co by potřebovali. No a vedle toho je třeba ledolamka, což je technika, která v podstatě, jak už ten název říká, má bránit rozbíjení ledu čili když ty lidé jsou zaseklý a nejsou schopni vnímat, že některé věci ten člověk nedělal z důvodu, že to chtěl naschvál nebo zničit, ale že to v podstatě jinak neuměl nebo o tom nevěděl, tak vrací lidi do fáze, kdy ještě něco fungovalo, k tomu předmětu jednání.*

### **Dokážete určit procentuální úspěšnost Vaší práce?**

*Těch osmdesát procent, podle statistik.*

### **Spolupráce s dalšími subjekty**

#### **Jaké máte možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?**

*Primárně soudy a OSPOD, úřady práce, můžou to být neziskové organizace, jsou to HR manažeři, jsou to podniky, jsou to celá řada dalších. Já se teda specializuju na rodinnou a interetnickou, kde jeden rodič je Čech a druhý cizinec, takže tam vlastně se to dozvídají ty lidé z té americké, francouzské komunity.*

#### **Jakým způsobem se o Vašich službách mohou klienti dozvědět?**

*Oni mají právo, nejen soudy, si zastavit kauzu a zavolat k mediaci, ale také OSPOD. A oni to dělají, s těmi, se kterými máme spolupráci, tak nám takhle lidi posílají. Jinak je to dobrovolný příchod těch, co už to tady zažili a ty to řeknou svým přátelům, kamarádům, nebo si nás najdou na internetu.*

#### **Máte možnost klienty nasměrovat na odborníky z jiných oblastí působení?**

*Ano, ale to už záleží na druhu problému a ochotě klienta dále pokračovat v řešení osobního problému. Např. služby, které nabízí poradny jsou mnohem širší, lidé potřebují terapii, potřebují poradit v dané chvíli, nejsou orientováni v tématu, důsledcích.*

## **Příloha 2 – Rozhovor s informantkou B**

### **Proces změny v mediaci**

#### **Jak probíhá první setkání s klienty?**

*Ten proces začíná tzv. úvodním slovem mediátora, který velice krátce popíše postup, řekne něco ke své roli, určitě by měl nejdříve říct, co pro strany bude dělat a následně řekne, co od něj stranu můžou očekávat a vyjedná tedy mediální pravidla. To jsou tedy pravidla, které pomáhají vlastně tím procesem projít, tak aby to mělo šanci, tu potenci mediace teda využít.*

#### **Jak byste shrnula průběh mediálního procesu?**

*Po té úvodní fázi, když k tomu nemají strany nějaké otázky, tak dáváte střídavě prostor pro každou tu stranu a tak dlouho dokud oni potřebují vlastně o těch věcech mluvit, s tím, že pak přejdete k těm potřebám, zájmům. Poté přeformulujete a nabídnete ty předměty jednání, ty témata, které se potom začínají psát tady na flip chart a pak vlastně se postupuje tak, že vždycky se vezme jedno to téma a na to se dávají nějaké návrhy. Potom, když těch nápadů je hodně, tak musíte mít nějaký způsob, jak ty nápady rozřídíte, jak je zúžíte, tak, aby vlastně z toho kvanta, které je jakoby prioritní, se dostala nějaká kvalita, která pro ty strany vlastně umožňuje nalézt to řešení, to, s čím budou spokojeni, něco, co bude fungovat. No a pak se teda dělá postup toho, co oni vymysleli jako řešení a v mediaci je to velice konkrétní, jako, aby bylo toto, tak co každý z vás pro to musí udělat, čím musíte začít, aby ten výsledek byl ten, na kterém jste se tady shodli. No a pak už se to teda, pokud si to strany přejí tak se to zapiše do dohody.*

#### **Je sepsání dohody cílem mediálního procesu?**

*Mediace nemá konkrétní cíl, mediace má jeden cíl, dohodu stran a je na nich jestli k té dohodě dojdou, a co v té dohodě bude. Mediátor je zodpovědný za ten proces toho dorozumívání a strany jsou zodpovědné za obsah té dohody, za formu té dohody je zodpovědný mediátor, má vlastně na to nějaký postup, jak ta dohoda má vypadat, proto aby se eliminovala nějaká nedorozumění, proto, aby tam byli ty věci konkrétní. Tak, aby se toho ty lidé mohli přidržet a věděli na čem se domluvili a hlavně věděli, jak oni dva to na čem se domluvili zvládnou a bude to fungovat.*

### **Specifikace mediálního procesu v práci s rodinným systémem**

### **Jak dlouho v průměru trvá jedno mediační sezení při práci s rodiči?**

*Standartní čas pro jedno mediační sezení, protože mediace je jedna věc, ta může mít několik těch mediačních sezení, tak trvá tři hodiny. To je takový ten čas, který umožňuje těm stranám zažít si jednak ten proces, zažít i nějakou změnu, kterou ten proces vlastně nabízí a jsou to oni, kdo řeknou jestli chtějí nebo nechtějí pokračovat, protože základním principem mediace je dobrovolnost těch stran. A když by to byla kratší doba, tak je i těžko, aby ty lidé v tom viděli alespoň nějaký ten pidi užitek.*

### **Kolik mediačních sezení je v průměru potřeba při práci s rodiči?**

*Když hovoříme o těch situacích rozpadu rodiny, tak musím říct, že tam je to hodně, hodně jako těch jednání, aby to všechno rozpletlo.*

### **Jaké jsou výhody mediace, jakožto mimosoudního způsobu řešení rodinných konfliktů?**

*Výhody té mediace jsou určitě, dejme tomu rychlost, protože, když se na nás někdo obrátí tak myslím, že do 10 dnů nejpozději je teda možné zrealizovat to první mediační setkání. Důležité je to v tom, když už ten člověk, když už jako hledá nějakou pomoc, tak aby se k dostavil co nejdřív, protože konfliktní situace žije dál svým životem, že jo, ona se nezastaví nepočká, oni musí žít další, další dny. A to, že mají možnost vlastně v té mediaci být pochopen a pochopit toho druhého, porozumět si. S tím, že tady je velký rozdíl v tom, že porozumění není souhlas. Porozumění je úplně o něčem jiném, ale na základě toho porozumění já můžu s čistým vědomím říct s čím souhlasím a s čím nesouhlasím.*

### **Jaké vnímáte nevýhody mediace?**

*No, nevýhody. Mediace je určitě proces, který je časově náročný. Na jednu stran ty lidé jsou, když mluvíme o to rodinné mediaci, tak oni jako na té situaci pracují roky. A dost často očekávají, jako že za hodinu si to vyřeší. To možné není. Ta časová náročnost si myslím, že je trochu jako problémem. Nicméně, když by se to potom srovnalo se soudem, tak tam je to pak si myslím daleko náročnější, emočně náročně, jsem přesvědčená, že i finančně daleko náročnější. Nevýhoda v mediaci. Myslím si, že někdy může být těžké opravdu si říct, že budou s tím druhým v té jedné místnosti. Nevýhodou mediace je taky, že je to placená služba a ne všichni jako na to finančně dosáhnou. Jako, když by to šlo, tak by bylo ideální, aby vlastně, ti kteří to potřebují, tak aby jim byla nějakým způsobem dotovaná státem.*

### **Jaké má specifika průběh sezení, kdy se řeší otázky ohledně dítěte?**

*Vy de facto jakoby za to dítě kopete, vy to dítě vlastně do toho procesu, jako dostanete aniž by tam fyzicky samozřejmě bylo a pomáháte těm rodičům, aby se na to dokázali podívat pohledem toho dítěte, a aby oni slyšeli co že to říkají, co to pro to dítě jako chystají. Pomáháte těm stranám jakoby zpřítomnit to dítě, ve směr se podívat na tu realitu, realitu jejich dětí a to je, ale všechno co mi můžeme udělat. Je potom na těch rodičích, co oni s tím poznáním nebo s tou možností vlastně udělají. Ten mediátor nemůže nic nařizovat, mediátor za ty strany nic nevyřeší, všechno je na nich a oni jsou zodpovědný.*

### **Je běžné, aby dítě bylo přítomno u mediace v případě, kdy se jedná o rozpad vztahu rodičů?**

*To je velice výjimečné. Jako co by tam dělalo, jako vezměte si, když by to dítě bylo přítomno tomu, co ty lidé říkají, co si vyčítají, čím argumentují, v tom boji, pro ně, protože oni spolu bojují a v tom boji jsou pro ně jakékoli zbraně jako přijatelné. Prostě je používají. A to dítě musí být mimo ty věci. Určité se dá, aby dítě v mediaci bylo, ale nejdřív se na tom musí shodnou ty rodiče a musí být schopni jako definovat, co vlastně je za tu těžkost v těch vztazích a myslím si, že od těch dvanácti let pokud to dítě chce do té mediace tak jo. Ale nemyslím si, že by to bylo to na co by se mělo nahlížet že je to standart. Myslím že ty děti by měli být mimo ty spory a ty věci.*

### **Role mediátora v mediačním procesu**

#### **Jak byste definovala svou roli v mediačním procesu?**

*Tak asi podle obecné definice zprostředkovatel. A jak už jsem říkala, tak mediátor vede ten proces a pomáhá stranám ve vzájemné komunikaci. Mediátor vlastně pomáhá stranám během procesu, ochraňuje je a podporuje. Pracují pro každého z nich, tak jak to každý z nich vlastně potřebuje.*

#### **Jaké techniky nejčastěji v mediačním procesu využíváte?**

*Jako úplně to nejdůležitější, co musí mediátor umět a co, vlastně na čem ta mediace je postavena, je že se hledá řešení takové, které vlastně ošetří a odrazí ty potřeby a zájmy těch stran. To znamená, že tou důležitou věcí je, že mediátor je schopen pojmenovat potřeby a zájmy těch stran s tím, že on to jakoby odhaduje a*

*pojmenovává. Je to opravdu způsob, jak opustit ty pozice, ty poziční výroky, ty ultimáta, které si ty lidi navzájem jakoby kladou, v podstatě je to musíš nebo nesmíš, jo. A ten způsob jakým to dělají, tak tomu druhému brání vůbec porozumět o co jim jde. A protože je to emočně nesmírně náročná záležitost, tak ten člověk sám vlastně neví jako co opravdu potřebuje, ale nedá pokoj dokud to nedostane, že jo. Takže kromě toho, že aktivně nasloucháte, je to proto, aby jste vy porozuměla tomu s čím každá ta strana přichází a všechny ty techniky slouží k tomu porozumění, ale de facto jsou to techniky, které pomůžou porozumět i tomu komu vy nasloucháte v tom, jak to teda v sobě má, a co ano a co ne. Určitě jsou to techniky, které pomáhají výraznou měrou snižovat ten emoční náboj, to velké napětí, snižují ty negativní emoce.*

### **Dokážete určit procentuální úspěšnost Vaší práce?**

*Myslím že takové to číslo, co se běžné udává, že je tam jako osmdesáti procentní úspěšnost tak to sedí. Takže myslím, že nějaký posun a něco, co oni jako v tom procesu zažijí, něco se jim stane, tak může fungovat dál aniž by jsme to věděli a my ani nemáme potřebu jako, co je to jako ta úspěšnost. Jako jistě, došli k dohodě no. A zase to, že si porozuměli, tak někdy prostě stačí k tomu, že oni vlastně začnou a nebo získají ty kompetence k tomu řešení a už nemusí v tom procesu zůstat.*

### **Subjekty spolupráce**

#### **Jaké máte možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?**

*Spolupráce s OSPOD, i se soudy, i když tam je to hodně jakoby náročné nějak tu spolupráci vybudovat, ale určitě je fajn když se ty věci dějí v jedné lokalitě. Je fajn, když ty lidé, kteří vlastně nějakým způsobem do té rodiny zasahují a nebo nabízí, tak aby o sobě věděli, aby spolu nesoutěžili. Aby byli schopni těm rodinám poskytnou opravdu špičkový servis.*

#### **Jakým způsobem se o Vašich službách mohou klienti dozvědět?**

*Nejčastěji chodí na doporučení našich klientu. Jako my už to děláme teda tak jako dlouho, že de facto velká část lidí přijde, protože jim někdo o nás řekl a má s námi nějakou pozitivní zkušenost.*

#### **Máte možnost klienty nasměrovat na odborníky z jiných oblastí působení?**

*Mediátor nedoporučuje, mediátor pracuje tak, že se pomocí otázek pomáhá tomu člověku, aby on si uvědomil, že potřebuje něco a to co potřebuje, kde by to asi mohl najít.*

## **Příloha 3 – Rozhovor s informantkou C**

### **Proces změny v mediaci**

#### **Jak probíhá první setkání s klienty?**

*Já jim prostě řeknu, jak to probíhá a co jako, já to nenazývám pravidla, ale jako co mají dělat oni, jako třeba neskákat do řeči a dělat si poznámky a vypnout si telefony.*

#### **Jak byste shrnula průběh mediačního procesu?**

*V počátku naslouchám účastníkům toho sezení, potom shrnuju to, co jsem se dozvěděla. Já se snažím vyzdvihnout ty potřeby, vlastně přeformulovat tu stížnost na tu potřebu. V momentě, kdy vlastně pořád se to přetváří na ty potřeby, tak si potom teda jako pojmenujeme, kterým těm potřebám se budeme věnovat. Uděláme takový témata jednotlivý, abychom pořád neskákali z jednoho do druhého, tak potom se postupně teda věnujeme těm tématům.*

#### **Je sepsání dohody cílem mediačního procesu?**

*Když jsou šťastné konce, tak se sepisuje dohoda. Mám teď už jako zkušenost, že je lepší sepisovat rovnou i dílčí dohody. Jinak vnímám úspěch kdykoli, kdy se dozví něco nového a přínosného, ale určité jako cílím k té dohodě.*

### **Specifikace mediačního procesu v práci s rodinným systémem**

#### **Jak dlouho v průměru trvá jedno mediační sezení při práci s rodiči?**

*Dělám tři hodinová setkání.*

#### **Kolik mediačních sezení je v průměru potřeba při práci s rodiči?**

*Nikdy, myslím, že opravdu nikdy se nedohodnou na prvním setkání, takže to bude takových čtyři až pět setkání.*

#### **Jaké jsou výhody mediace, jakožto mimosoudního způsobu řešení rodinných konfliktů?**

*Já vnímám velkou výhodu, že není poraženého, že vlastně mě přijde, že zkusit mediaci, jo, tak člověka to stojí nějaký čas a peníze, ale, že mu to nemůže uškodit. Jo, jdu tam a nemůžu prohrát, můžu jenom získat nebo se dohodnout a nebo se v nejhorsším můžeme nedohodnout. A jakou ještě výhodu vnímám. Tak samozřejmě je to levnější než soudy. Nám jde o to, aby si k nám klienti tvořili kladný vztah. Oni*



*vlastně začnou tu mediaci u nás jen, když si tu důvěru získáme. Takže tím máme velkou výhodu oproti těm OSPOD, protože ty z OSPOD slyší od jednoho nějakou verzi, jak ten druhý je strašný a co dělá hrozného. Pak to slyší od toho druhého a teď vlastně nevědí, jak to je, tak to mají tendenci často jednomu věřit víc než tomu jinému a máme tu výhodu, že tam slyšíme oba. Takže pro nás je to i lehčí zůstat nestranný, když tam máme oba dva.*

### **Jaké vnímáte nevýhody mediace?**

*No, tak myslím, že to není pro každého a pro každou situaci. Někde lidem dělá vysloveně dobře, že někdo, kdo tomu jakoby rozumí rozhodl za ně. Takže, když lidi třeba, někdo neumí přijmout zodpovědnost za svoje jednání a rád prostě to svede na soudce. A někdy mi opravdu přijde, že i lidi, který se, protože jsem měla klienty, který se fakt snažili dosáhnout, ale fakt to nešlo.*

### **Jaké má specifika průběh sezení, kdy se řeší otázky ohledně dítěte?**

*Přinášíme to téma, přinášíme to dítě do toho hovoru často, aby si uvědomili, spíš aby to jako měli na očích, že jde hlavně o to dítě, že tady jsou kvůli tomu dítěti. Takže já ho tam jakoby zpřítomňuju. Nechávám je přemýšlet nad téma dopadama, aby měli furt na paměti, že jde o to dítě.*

### **Je běžné, aby dítě bylo přítomno u mediace v případě, kdy se jedná o rozpad vztahu rodičů?**

*Mě se to nestalo.*

### **Role mediátora v mediačním procesu**

#### **Jak byste definovala svou roli v mediačním procesu?**

*Já bych jí definovala, tak prostředník to znáte, že jo, to je v definici. Mě se líbí, nebo často se mi stane, podaří, že získám důvěru obou a potom se to snažím využít v jejich prospěch. Jo, že, když mi oba dva věří, že jim chci pomoc, tak si myslím, tak mám hroznou výhodu, že třeba i někdy se mě zeptají na názor, vím, že ho říkat nemám a já ho neříkám, ale třeba i tím, že pracuji s téma dětma, tak je to třeba zajímavá, jo a oni se rozvádí poprvé, maximálně podruhé, ale já už jsem těch rozvodů viděla čtyřicet, padesát a vím s čím přicházejí, co bývá problém, co nebývá. Takže jim třeba i poradím. Takže ta moje role je, nevím, něco s tou důvěrou obou, ne jenom*

*prostředník během toho hovoru, ale že někdy mám pocit, že mám i větší možnost je jako ovlivnit tím, že mám tu důvěru.*

### **Jaké techniky nejčastěji v mediačním procesu využíváte?**

*Úplně klíčový mě přijde, a nevím jestli je to technika, pod vším, co je řečený, tak hledat potřebu toho člověka a zájem toho člověka. Prostě vždycky, úplně ve všem, v každý štiplavý poznámce, každý stížnosti, prostě ve všem se vlastně snažit tomu člověku porozumět, co vlastně teda potřebuje, že má potřebu tohle říkat.*

### **Dokážete určit procentuální úspěšnost Vaší práce?**

*Tohle může znít, jakože jsem neúspěšná mediátorka, ale no já jsem teď dělala statistiku na tenhle rok pro Asociaci a z pět a dvaceti mediací, většinou teda dělám ve dvojici, jsme písemnou dohodu sepsali u sedmi, těch mediací. A často to byli jenom částečný dohody.*

### **Spolupráce s dalšími subjekty**

#### **Jaké máte možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?**

*Moc spolupráce nemám, ale vím kde bych chtěla mít. Určitě bych chtěla najít dětského psychologa, ke kterému mám důvěru, kterého bych mohla doporučit. A možná i bych ráda měla nějakého psychologa, který vím, že je dobrý. Občas se lidi zeptají, obrátí se jestli o někom vím. Potom bych ráda měla ospodáky, kterým jakoby věřím, že uvažují podobně jako já. A taky advokáta, který uvažuje taky mediátorsky.*

#### **Jakým způsobem se o Vašich službách mohou klienti dozvědět?**

*Poslední dobou si nejsem jistá. Ze začátku to bylo hodně právě přes kolegyně z Asociace, jak mediujeme ve dvojicích, tak mě kolegyně vždycky oslovila, abych s ní šla do dvojice. A to byla jako převážná část případů. A teď se mi lidi ozývají sami. Myslím si, že mě OSPOD zas tak nedoporučuje, možná některý jo, já nevím.*

#### **Máte možnost klienty nasměrovat na odborníky z jiných oblastí působení?**

*Když sepíšeme tu dohodu, tak já prostě nejsem právník a prostě sepíšeme to normálními slovy a neřeším vymahatelnost a neumím tu smlouvu udělat tak, aby byla jako smlouva od právníka. Tak jim doporučuju, ať ještě zajdou, ať si nechají*

*zkontrolovat právníkem. Ráda bych měla právníka, za kterým půjdou oba, že pracuje ve prospěch obou.*

## **Příloha 4 – Rozhovor s informantkou D**

### **Proces změny v mediaci**

#### **Jak probíhá první setkání s klienty?**

*Pokud ty strany mediaci ještě nezažili, tak je velmi nutný si to s nimi vyříkat, nevím jestli hraje karty, ale třeba když prostě si s někým sednete ke stolu a začnete hrát kanastu, tak si prostě na začátku musíte říct jaký zná ta druhá strana pravidla. Takže se musí sjednotit pravidla. A i když ti lidé byli na mediaci, ale nebyli u vás tak třeba měli jiný styl práce s tím jiným mediátorem. Takže jim musíte říct co od nich očekáváte, protože mediace musí být v každé fázi transparentní a předvídatelná, protože musíte získat důvěru těch lidí a jestliže oni se v tom procesu ztratí, tak vám nebudou věřit, nakonec se začnou možná i třeba nudit a nebudou chtít pracovat. Takže to pro ně musí být jasné. Takže velmi stručně, pokud možno tak takovou odlehčenou formou říct, o co se jedná a bude jednat. Oni uzavírají smlouvu o provedení mediace, takže tam mají ta pravidla nastavená takovým tím formálním právním jazykem, ale aby i tohle uchopili, tak je dobré ve zkratce, v průběhu velmi krátké doby jim říct co a jak.*

#### **Jak byste shrnula průběh mediačního procesu?**

*Na každý pád je to v podstatě otázka sběru dat, vyhodnocení předmětu a zájmu stran, práce se stranami v tom smyslu, abychom začali hledat nějaké řešení. Samozřejmě velmi důležitou součástí jednání bývají oddělená jednání, ale každý mediátor k tomu přistupuje jinak, v podstatě, z mého pohledu já nepracuji ze začátku se stranami v odděleném jednání. Takže já chci, aby mi strany vypověděli ten svůj problém a potom, když už hledáme řešení, to znamená že už jsme si napsali všechna možná témata a pracujeme s nimi, tak v tu chvíli je možné o tom odděleném jednání mluvit. A to oddělené jednání bývá velkým přínosem, kdy prostě potřebujete s tou stranou komunikovat o věcech, které zatím nejsou ke komunikaci ze stranou druhou.*

#### **Je sepsání dohody cílem mediačního procesu?**

*Když jsem byla z hlediska zkušeností malý, mladý mediátor, tak jsem si myslela, že jediným cílem je uzavření mediační dohody. Postupem doby jsem pochopila, že to tak není, a že i mediace, která neskončí mediační dohodou je fajn. Protože ten čas strávený v komunikaci, oni často chodí s tím, že se vůbec*

*neslyší, byť jsou to třeba partneři, byť jsou to rodiče, tak prostě neslyší jeden druhého a vy vlastně mezi nimi navazujete komunikaci, oni jak jsou v tom konfliktu tak si zvykli, že to co říká ten druhý po nich jakoby klouže. Takže vlastně to, že si přestanou říkat příjmením nebo o sobě přestanou mluvit ve třetí osobě, což se taky stává, tak je to velmi užitečné, protože se otevře nějaký komunikační kanál. A i takové to neustálé prostě edukování, nejste partneři, jste rodiče, tisíckrát opakované pro ně už se potom stává uchopitelné.*

### **Specifikace mediačního procesu v práci s rodinným systémem**

#### **Jak dlouho v průměru trvá jedno mediační sezení při práci s rodiči?**

*Velmi jednoduše vám odpovím, mediace by v podstatě neměla být delší než tři čtyři hodiny, protože pak se lidi nesoustředí. Takže lidem říkáte, počítejte s tím že se sejdeme na tři hodiny, když vidím, že v podstatě se po třech hodinách, už se blíží ke konci, ale ještě to není, tak upozorňuju pul hodiny předem, podívejte se máme takových čas tak si rozmyslete co budeme dělat, jestli budeme pokračovat. Jestliže jsou ochotní pracovat, tak je možné to natáhnout na ty čtyři hodiny, ale pak už to nedává smysl protože jsou unavení, protivní a už to není ono.*

#### **Kolik mediačních sezení je v průměru potřeba při práci s rodiči?**

*To jak dlouho to bude trvat opravdu záleží na stranách a na šíři problémů, který potřebují zpracovat. Ono nejde vždycky o to uzavření té dohody, ale o to nastolení té komunikace, ta dohoda je samozřejmě super, že máte dohodu, jo protože to máte písemně, všechno je v pořádku, ale i když oni odejdou s tím, že pracovali a není uzavřená dohoda, tak se určitě mezi nimi některé věci vyjasnili a špatné by bylo kdyby se prohloubili ty konflikty, ale i když nemáte prohloubený konflikt tak nemusíte dojít k dohodě, protože dohoda není povinnost. A jestli je nějaký konkrétní recept, jak dlouho trvá rodinná mediace tak takový není, protože je to pár od páru. Je to přesně o tom, jestli se ti lidé potřebují vypovídat z nějaké konkrétní bolesti a nebo jestli přišli racionálně něco vyřešit.*

#### **Jaké jsou výhody mediace, jakožto mimosoudního způsobu řešení rodinných konfliktů?**

*Právě v té bezprostřednosti toho jednání lidí dohromady. A i třeba to že dokážete dohodnou věci, které u soudu dohodnou nemůžete, protože jak máme teď ty patchworkový rodiny, tak prostě třeba táta přijde do rodiny, kde je roční dítě, a*

*když je tomu dítěti třináct, tak se rozcházej, jenomže ten táta s tím dítětem, to je vlastně ten sociální otec, on s ním byl celý život, on s ním byl dvanáct let, takže se s ním chce vídat, protože je to prostě dítě, se kterým strávil dvanáct let, spoustu mu toho dal a to dítě ho chce taky, ale na to vlastně není právo, takže to můžete dohodnou jedině v mediaci. Když řešíte otázku péče o dítě, svěřeni do výchovy v souvislosti s rozpadem vztahu rodičů, nebo s rozvodem, to už je jedno jestli to je rozchod nebo rozvod, tak soud to vlastně řeší takhle, ale ta první otázka, kterou vy jim vlastně musíte položit, a která z hlediska soudního řízení je až na konci je, kde budete bydlet po tom rozvodu. Protože když prostě dohodnu to, že oni se budou vidět každý druhý den a ten rodič se odstěhuje do Kanady, tak co jsem to dohodla za nesmysl. Takže já potřebuju vědět, jestli budou bydlet dvě ulice od sebe nebo jestli budou bydlet jeden v Aši, druhý v Ostravě, nebo jeden v Evropě a druhý v Austrálii. A z toho se potom může vycházet. Takže vlastně z hlediska soudního řízení začínáme odzadu, ale potřebujeme vyřešit něco, co vlastně je základem toho co s tím dítětem bude. A další věc je, že v podstatě, i když nedohodnete všechno, dohodnete péči, ale nedohodnete výživné nebo dohodnete výživné, ale ne péči, tak vždycky to muže dodělat soud, protože ten už tam potom má nástroje, které jsou autoritativní. Jestliže se rodiče dohodou o péči, což je daleko důležitější než výživný, a řeknou nevěříme si v příjmech ať to rozhodne soud, protože on má vlastně možnost zjistit důkazy, tak je to řešení který je taky fajn a dává smysl.*

### **Jaké vnímáte nevýhody mediace?**

*No, nevýhody mediace. Mediace se dá taky zneužít, když ten člověk jako je opravdu už bezskrupulózní a dost často manipulátor a narušená osobnost a tohle to se nepozná na začátku, kdo do mediace vlastně přijde. Tak dokáže i některý informace z ty mediace třeba potom zneužít a to by nebylo v pořádku. Tam je prostě potřeba si udělat jasný obrázek, vy totiž taky nemusíte každou mediaci vzít, vy můžete říct že prostě ne. Je prostě kategorie lidí, se kterými by se mediace neměla vést. Lide závislý na lécích, psychopati, alkoholici, ty prostě nedodrží slovo.*

### **Jaké má specifika průběh sezení, kdy se řeší otázky ohledně dítěte?**

*Děti jsou podstatné, ono totiž jde o jejich zájem a oni, doba se mění a i děti vlastně v poměrně nízkém věku a i díky tomu rozpadu rodiny nebo rozchodu rodičů oni jsou trošku dospělejší než jsme byli zvyklý, nebo než já jsem byla zvykla. Ted už se s téma*

*dětma, oni mají plnou řadu informací díky sítím, takže se s nimi dá daleko rozumněji mluvit. Zákon mluví o těch dvanácti letech, já jsem tady měla i šestiletého chlapečka a musím říct, že vyrazil dech všem dospělým.*

**Je běžné, aby dítě bylo přítomno u mediace v případě, kdy se jedná o rozpad vztahu rodičů?**

*Pro mě ano. Ted se hodně mluví o participaci dětí v tom procesu, takže pro mě je důležité slyšet třeba šestnáctileté dítě, co si přeje i třeba za cenu telefonátu nebo schůzky která se dohodne nějakým způsobem.*

### **Role mediátora v mediačním procesu**

**Jak byste definovala svou roli v mediačním procesu?**

*Když se překládala evropská směrnice o Mediaci tak tam vtipné, já nevím jestli to hodili do nějakého překládacího stroje nebo co s tím udělali, tak z toho vyšla ne směrnice o mediátorech, ale o zprostředkovatelích a my jsme se tomu všichni smály, ale on v podstatě mediátor je zprostředkovatelem. Vy vlastně zprostředkováváte, usnadňujete komunikaci těch stran. Totiž oni netuší, že vlastně, i když spolu žijí třeba dvacet let tak, že vlastně nedokážou na konci komunikovat a je potřeba znovu otevřít tu komunikaci, aby se dokázali dohromady dohodnout a dokázali se dohodnout ve prospěch toho nejslabšího článku, toho dítěte.*

**Jaké techniky nejčastěji v mediačním procesu využíváte?**

*U těch rodinných věci je to hodně takový to vystřídání rolí a taky zrcadlení vlastně těch jejich problému. Musíte hodně přerámovávat, protože oni jsou schopný občas si říct hrozný věci, takže musíte dát pozor na to aby se vám nenaštvali, ale prostě jakákoli technika, která se v danou chvíli hodí, tak je potřeba jí využít.*

**Dokážete určit procentuální úspěšnost Vaší práce?**

*Já si vedu záznamy, ale vůbec jsem ještě neměla možnost to vyhodnotit. Myslím si, mluví se o osmdesáti procentech, upřímně řečeno, každá statistika má nějaký mezery. Je to osmdesát procent lidí, který k vám přijdou, nebo k vám vstoupí do mediace, protože když by to bylo tak jako, který přijdou a potom se rozhodnou že ne, tak by to číslo bylo samozřejmě nižší. Taky se to nedá úplně odvodit, když budete mediovat, já nevím v nějaký konkrétní komunitě, kde ty lidi mají jinou mentalitu, tak třeba budete mít úplně super výsledky nebo úplně nejhorší výsledky. Já prostě věřím*

*těm statistikám, který se pohybují mezi sedmdesátí a pět a osmdesátí procenty a vnímám to taky tak.*

### **Spolupráce s dalšími subjekty**

#### **Jaké máte možnosti v rámci spolupráce s dalšími subjekty?**

*Myslíte třeba OSPOD? OSPOD má v podstatě možnost mediaci nebo nařízené setkání, to už je jedno, jak to budeme nazývat, nařídít. Takže OSPOD to může udělat. Druhá věc je samozřejmě spolupráce se soudy a tam jsou ta nařízená setkání což je vynikající institut vůči kterému, z důvodu který jsou pro mě zcela neuchopitelný, vystupuje současná pracovní skupina, která řeší novelizaci občanského soudního řádu, je to naprosto nepochopitelné, protože ta argumentace téhle skupiny spočívá v tom, že soudci nejsou s nařízenými setkáními spokojeni a nepřinášejí výsledky. Ale jaké soudy nejsou spokojeny, když všechny soudy, který znám já, všichni soudci, kteří dávají ta nařízená setkání jsou nadšeni. Takže OSPOD, soudy, samozřejmě advokáti, to je další věc a to je asi všechno. I když teď jsem třeba dopsala zrovna odpověď ředitelce nejmenovaného časopisu, protože se ptala na mediaci. Pro mediaci je hrozne důležitá medializace. Strašně důležitá, aby to lidé chápali, aby věděli o co se jedná, a aby byli ochotný vlastně vzít si svůj osud do vlastních rukou, aby nečekali, že pořád za ně bude někdo něco řešit. Takže mas media trošku se snaží, soudy se snaží, advokáti se snaží, OSPODY se snaží. Samozřejmě kdyby jste šla do trestní mediace, protože tam jsou taky rodinné věci tak mediační a probační služba to je úplně dar z nebes.*

#### **Jakým způsobem se o Vašich službách mohou klienti dozvědět?**

*Nejčastěji k nám přichází klienti přes nařízenou mediaci, pak samozřejmě díky tomu, každá dobrá sdílená zkušenost, tak to je dobře, takže v podstatě máte nějaký případy, které jste jako mediátor dobře vyřešil, ty lidé si to řeknou takže vás osloví. Takže soudy a v podstatě dobrá zkušenost ta přivede klienty.*

#### **Máte možnost klienty nasměrovat na odborníky z jiných oblastí působení?**

*Za prvé asociace vždycky mediuje ve dvou, to jsou různé způsoby práce, já mediuju sama, když by bylo potřeba si vzít odborníka, ať už by to byl psycholog nebo kdokoli jiný tak vždycky někoho máme s kým spolupracujeme nebo v těch rodinných věcech, když se potom štěpí ten majetek, tak daňový poradci je tady celá řada lidí, které můžete oslovit a buď je přizvat do toho procesu, jakoby pomocníka na kterém*



*se dohodnou obě dvě strany, takže pro ně vlastně udělá tu práci a nebo jako koomediátor. Třeba pro mě v otázce kde jsou třeba nějaký hodně citlivý věci tak je dobrý psycholog.*